

Istraživanje stavova studenata prema cenzuri u književnosti za djecu i mlade

Zrnić, Dajana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:681350>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Dajana Zrnić

**Istraživanje stavova studenata prema cenzuri u
književnosti za djecu i mlade**

Završni rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru
Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Dajana Zrnić

**Istraživanje stavova studenata prema cenzuri u
književnosti za djecu i mlade**

Završni rad

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dajana Zrnić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Istraživanje stavova studenata prema cenzuri u književnosti za djecu i mlade** rezultat mogea vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogea rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogea rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 10. listopada 2020.

Contents

Sažetak	1
Uvod	2
Pregled dosadašnjih znanstvenih spoznaja i istraživanja: Kako izbjeći cenzora? <i>Poglavlje Javne knjižnice</i>	4
Sudbina knjige	4
Socijalna povijest knjige u Hrvata	4
Cenzura u demokratskoj Republici Hrvatskoj	4
Pravo na čitanje	4
Biblioteka Vjeverica i cenzura	5
Cenzura u osnovnoškolskom obrazovanju	6
Pitanje abortusa i cenzura	6
Istraživački dio rada	8
Cilj i svrha istraživanja	8
Istraživačka pitanja	8
Metodologija	8
Uzorak	9
Anketa	9
Analiza ankete i rezultati istraživanja	9
I. dio (pitanja 1-7)	9
II. dio Prikaz i analiza potencijalnih cenzuriranih djela	13
Analiza odgovora	13
1. Zoran Ferić, Anđeo u ofsajdu,	13
2. Silvija Šesto, Debela	14
3. Kristian Novak, Črna mati zemla	16
4. Dubravka Ugrešić, Forsiranje romana reke	17
5. Slavenka Drakulić, Mramorna koža	18
III. dio istraživanja O cenzuri općenito	19

Zaključak istraživanja	23
Zaključak.....	25
Literatura	27
Prilog 1 Anketa.....	29
Anđeo u ofsajdu	29
Silvija Šesto-Debela	30
Kristian Novak- Črna mati zemla.....	31
Dubravka Ugrešić: Forsiranje romana reke	32
Slavenka Drakulić: Mramorna koža.....	33
O cenzuri općenito	34
Prilog 2	34
6. Mislite li da je cenzura opravdana (psovke, vrijeđanja, seksualne aktivnosti, lgbtq+)? Zašto?	34
9. Dijelovi iz romana su navedeni kao primjeri zašto bi se djela trebala cenzurirati. Smatrate li da su u pravu ili biste Vi kao knjižničar/ka ipak dozvolili posuđivanje navedenih knjiga?	37
10. Ukoliko roditelj želi posuditi neku od navedenih knjiga za svoje dijete, biste li upozorili na sadržaj? Je li to, po Vama, zadaća knjižničara?	40
11. Smatrate li da školski knjižničari danas imaju veliku ulogu u osvješćivanju korisnika o cenzuriranim temama? Molim objasnite?	41
12. Mislite li da je cenzura ukoliko knjižničar NE ŽELI korisniku omogućiti građu? Zašto?	43
13. Prema Vašem mišljenju, mora li knjižničar zanemariti svoje osobno stajalište vezano uz temu ili ga pak treba izraziti?	46

Sažetak

U ovom završnom radu istražuju se stavovi studenata prema cenzuri u književnosti za djecu i mlade. Istraživanje uključuje naslove uključene u popise obvezne i izborne lektire u programima hrvatskih osnovnih i srednjih škola koji su u nekom trenutku bile obilježene kao ‘problematične’ te su bile cenzurirane, ili potpuno uklonjene s popisa za lektirne naslove. Definirat će se pojam cenzure s posebnim naglaskom na cenzuru u hrvatskom obrazovnom sustavu. Uz pomoć dostupnih izvora, nastojat će se utvrditi o kojim je sve naslovima riječ te će se svaki naslov prikazati i istaknut će se razlog cenzure. U istraživačkom dijelu rada, izradit će se upitnik kojim će se nastojati doznati jesu li ispitanici upoznati s naslovima, jesu li ih čitali te kakav je njihov stav prema pojedinačnom naslovu (i ‘problematičnim’ dijelovima) te kakav je stav prema cenzuri u književnosti za djecu i mlade općenitu. Kroz ovaj rad nastojat će se doznati i što studenti misle o ulozi školskog knjižničara u provedbi cenzure na radnom mjestu. Ispitivanje će se vršiti na studentima informacijskih znanosti Sveučilišta u Zadru, Zagrebu i Osijeku. U upitnik će biti uključeni isječci iz određenih djela te će se na taj način moći izjasniti i oni koji s djelima možda nisu otprije upoznati. Hrvatski autori koji će se spomenuti u ovome radu su Silvija Šesto Stipančić, Zoran Ferić, Dubravka Ugrešić, Slavenka Drakulić te Kristian Novak. Cilj istraživanja je doznati stavove studenata informacijskih znanosti prema cenzuri u književnim djelima s obzirom da se očekuje da će dio njih po završetku studija raditi u knjižnicama.

Ključne riječi: lektira, književnost, cenzura, Hrvatska

Uvod

Godina 2020. je diljem svijeta godina promjena i revolucije. Počevši od prve online nastave, pandemije do mladih u cijelom koji se zalažu za sve što vjeruju. Neki od poznatijih događaja su protesti diljem svijeta za jednakost afroamerikanaca pod nazivom *Black lives matter* do borbe za prava LGBTQ+ zajednice te svakodnevna prava žena. Iako je svijet do danas napredovao i gledišta su sve pristupačnija i otvorenija, i dalje se svijet susreće sa cenzurama svakojakih oblika.

Prema Hrvatskoj enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže, „cenzura (lat. censura: procjena imetka, ocjena) je sustav administrativnih mjera koje poduzimaju državne, vjerske, stranačke i druge vlasti protiv objelodanjivanja, čitanja, širenja i posjedovanja, slušanja i gledanja nepoćudnih i za društvo opasnih tiskanih i rukopisnih knjiga, filmova, videokaseta i slične građe te radijskih i televizijskih emisija, kazališnih predstava i dr.“¹

Kroz povijest je i Hrvatska bila često na meti cenzure i zabrana prvenstveno zbog tematike koja se nije slagala sa politikom vladajuće režima. Pitanje je, je li se situacija promijenila od osamostaljenja hrvatske države do danas? Postoji li i danas tzv. autocenzura? Koje je stajalište knjižničara o tom pitanju? Kontroliraju li se danas novine i časopisi kao i prije?

Na prvu misao, odgovor je vjerojatno ne, ali tek bi istraživanje dalo prave odgovore koji bi možda bili drukčiji. Kroz povijest smo vidjeli kako su i knjige u knjižnicama bile kontrolirane te su se iz knjižnica „izlučivale loše knjige“², a budući da ruralno stanovništvo nije bilo obrazovano niti je znalo čitati jer si nisu mogli priuštiti obrazovanje, manipuliranje podacima koji su do njih dolazili, bilo je lako. Tako su vjerovali u ono što im je sustav nametao, pogotovo nakon osnutka komunističke Jugoslavije 1960ih.

Danas bismo rekli kako najviše kontroverzi uzrokuju djela koja govore o rasizmu ili homoseksualnosti te su diljem svijeta takve knjige zabranjivane. Jednak problem jest i manjak literature o navedenim temama. Postavlja se pitanje jesu li to, i danas u „naprednijem vremenu“, tabu teme. U Hrvatskoj je posljednjih godina aktivna udruga „U ime obitelji“ te su njihove Primjedbe i prijedlozi na Nacrt prijedloga predmetnog kurikula Hrvatski jezik bitne za ovo

¹ Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže.
(URL:<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11246>) (Pristup: 07/18/2020)

² Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata - Knjiga III. - Od početka Hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Zagreb: Školska knjiga, 2008. (str. 292)

istraživanje³ budući da navode i objašnjenja zbog čega žele cenzuru na navedena djela novije književnosti. Razlog zbog kojega su uzeta upravo ova lektirna djela je javna objava istih.

“Udruga “U ime obitelji” nastala je na aktivnostima građanske inicijative “U ime obitelji” koja okuplja pojedince, obitelji, građanske udruge te vjerske udruge, zajednice i pokrete – sve one koji koje promiču općeljudske vrijednost – brak i obitelj.”⁴ Udruga djeluje u Hrvatskoj, a glavni cilj joj je promicanje obiteljskih vrijednosti. 2013. godine pokrenut je referendum o zaštiti braka, gdje je 66% Hrvata glasalo za brak kao zajednicu muškarca i žene. Udruga prihvaća volontere, a prema njihovoj web stranici se može vidjeti kako vijesti koje objavljuju su uglavnom vezane za promoviranje muško-ženskih odnosa, prava nerođene djece te, u zadnju godinu aktivna tema, kako je u Hrvatskoj homoseksualni par posvojio dijete.

Prema Nacionalnom kurikulumu nastavnoga predmeta hrvatski jezik kojega je objavilo Ministarstvo znanosti i obrazovanja u veljači 2018 godine Nacrt prijedloga je djelomično usvojen, namjerno ili nenamjerno budući da se djela Forsiranje romana reka autorice Dubravke Ugrešić i Anđeo u ofsajdu Zorana Ferića ne nalaze na Kurikulumu. Djela Črna mati zemla Kristiana Novaka te Mramorna koža Slavenke Drakulić se još uvijek mogu pronaći na Proširenom popisu suvremenih hrvatskih i svjetskih književnih tekstova za četvrti i peti ciklus, odnosno srednju školu, a djelo Debela Silvije Šesto je u trećem ciklusu (osnovna škola).⁵

³ Udruga „U ime obitelji“. Primjedbe i prijedlozi na Nacrt prijedloga predmetnog kurikula Hrvatski jezik. (URL: https://www.scribd.com/doc/314469531/Marki%C4%87-primjedbe#fullscreen&from_embed) (Pristup: 07/18/2020)

⁴ Udruga “U ime obitelji”. (URL: <https://uimeobitelji.net/o-nama/>) (Pristup: 09/08/2020)

⁵ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta hrvatski jezik, ožujak 2018 (URL: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnoga%20predmeta%20Hrvatski%20jezik%20za%20osnovne%20skole%20i%20gimnazije%20u%20RH.pdf>) (Pristup: 09/22/2020)

Pregled dosadašnjih znanstvenih spoznaja i istraživanja:

Kako izbjeći cenzora?

Poglavlje Javne knjižnice

Kroz povijest, pod najvećom cenzurom bio je rad javnih knjižnica gdje su se uklanjale knjige koje su protiv režima, a promicale su se knjige koje su u skladu s režimom. Jedan od glavnih problema je bila promjena vlasti pri čemu je opet najviše gubila javna knjižnica. Zahvaljujući knjižničarima koji su se dosjetili zatvorenih fondova i skrivanja knjiga, neke knjige su sačuvane. U Jugoslaviji su pod najvećom cenzurom bile knjige političkih emigranata te komunističkih neistomišljenika. „U prirodi je knjižničarske profesije da čuva knjigu za buduće naraštaje pa makar ta knjiga čekala te buduće naraštaje na nekom tajnom mjestu u knjižnici.“⁶

Sudbina knjige

Zbog cenzura, pravili su se popisi nepoželjnih knjiga koje su bile paljene. Djela koja su mogla biti ispravljena su strugana na mjestima na kojima se nalazila rečenica ili riječ koja je trebala biti cenzurirana, a osim toga, bilo je poznato i čišćenje izraza. Neka od poznatijih djela koja su cenzurirana su: Decameron, Biblija, Romeo i Julija, Tisuću i jedna noć, Hamlet, Dnevnik Ane Frank, Doktor Živago, Madam Bovary, Uliks itd.

Socijalna povijest knjige u Hrvata

Cenzura u demokratskoj Republici Hrvatskoj

Nakon uspostave samostalnosti Republike Hrvatske, veliki problem je bio iskorijeniti stare načine života i učenja. Najveći problem bilo je obrazovanje, ponajviše knjige iz povijesti. Književnost je još uvijek bila na srpskohrvatskom jeziku, a veliki broj lektira na ćirilici te su djeca bila primorana učiti ćirilicu. U Hrvatskoj su zahtijevali da knjige iz povijesti pišu hrvatski i srpski povjesničari što nije bio slučaj u Srbiji. U Bosni i Hercegovini je bila gora situacija gdje su udžbenici iz povijesti bili veliki problem budući jer nije bilo dozvoljeno da se u školama po hrvatskom planu i programu uči iz knjiga hrvatskih autora.

Pravo na čitanje

Pravo na čitanje djela koje korisnik želi je pravo svakoga čovjeka. Svaki namjeran ili nenamjeran način ne omogućavanja knjige korisniku je cenzura. Prema A. Horvat, izvori cenzure mogu biti izvanjski i oni unutar knjižnice.⁷ Izvanjski načini bi bili, na primjer, roditelji

⁶ Stipčević, Aleksandar. Kako izbjeći cenzora. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 1997. (str. 179)

⁷ Horvat, Aleksandra. Pravo na čitanje. (URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Horvat1994.htm>) (Pregledano: 09/12/2020)

koji smatraju da neko djelo može naštetiti njihovom djetetu te želi da se ukloni sa popisa građe. Drugi način bi bio politički, to jest, određena politička uvjerenja se kose s onima koje vladajuća politička stranka ima što je bio čest slučaj kroz povijest gdje su čak i privatne knjižnice podlijegale tom načinu cenzure.

Jako bitan dio rada i napredovanja knjižnice je i revizija. No, to potencijalno može biti i način cenzuriranja budući da se na neprimjetan način može ukloniti građa za koju se smatra da nije prikladna za knjižnicu i korisnike. Zato je jako bitan knjižnični katalog u kojemu mora biti vidljiva sva građa koja se nalazi u knjižnici bez obzira smatra li ju knjižničar prikladnom za korisnika ili ne.

Kako bi knjižničar zaštitio sebe ili knjižnicu od mogućih pritužbi na cenzuru, bitno je da je upoznat s knjižničnim pravnikom kao i to da knjižnica posjeduje isti. Također, bitno je i znati ovlasti knjižničara te koja je njegova odgovornost. Kako A. Horvat navodi u svome članku Pravo na čitanje: “Odgovornost je knjižničara da svojem čitatelju ponudi što više raznovrsne građe o nekoj temi, da tu građu smisljeno oblikuje u knjižničnu zbirku, da zbirku pravovremeno obradi i daje na uporabu, ali odgovornost za izrečene odnosno napisane riječi pripada autoru.”⁸

Biblioteka Vjeverica i cenzura

Biblioteka Vjeverica je nakladnička cjelina poduzeća Mladost te joj je primarna djelatnost objavljivanje lektirnih naslova u bivšoj Jugoslaviji. Prvi urednik kao i osnivač bio joj je Grigor Vitez.⁹

Budući da je biblioteka Vjeverica pokrenuta u komunističkoj Jugoslaviji, bilo je bitno paziti što se objavljuje na koju tematiku i tko. Ništa što se kosilo sa komunističkim vjerovanjima nije bilo dopušteno pa tako nisu bila dozvoljena djela vjerske tematike kao ni ništa što bi pomoglo čitatelju pronaći svoj identitet ili pak ono što bi mu pomoglo usaditi vrijednosti koje nije promicala komunistička partija Jugoslavije (bratstvo i jedinstvo). Ono što je bitno naglasiti jest da u većini slučajeva cenzure stranih djela čitatelji nisu bili svjesni iste budući da su samo dobili prevedeno cenzurirano djelo. Neka od cenzuriranih djela u ovoj biblioteci su: *Heidi* Johanne Spyri, *Zlatni danci* Jagode Truhelke te *Pipi duga čarapa* Astrid Lindgren.¹⁰

⁸ Horvat, Aleksandra. Pravo na čitanje. (URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Horvat1994.htm>) (Pregledano: 09/21/2020)

⁹ Radošević, Vesna. Povijest Vjeverice, *Libri & Liberi*, 5 (1): 95-116. Zagreb, 2016.

¹⁰ Aščić, Ivana. Biblioteka Vjeverica. (diplomski rad, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2017)

Cenzura u osnovnoškolskom obrazovanju

Djeca su, kao najranjivija i najmlađa skupina koja se susreće s čitanjem i obrazovanjem, potencijalno najizloženija cenzuri. Počevši od obrazovanja gdje ih se uči kako se ponašati u skladu s normama društva, učenja važnih i nevažnih tema, čitanja primjerenih sadržaja bez straha da će doći do neželjenih posljedica. Cenzura u svakodnevnom životu nije novost, ona seže od Stare Grčke pa sve do danas.¹¹ Ipak, lektira je važan dio odrastanja i kao takva često je kroz povijest bila predmet cenzure. Kao što je navedeno u Primjedbe i prijedlozi na Nacrt prijedloga predmetnog kurikula Hrvatski jezik udruge U ime obitelji, izbacivanje pojedinih djela hrvatskih autora je zaštita djece od pojava koje nisu svakodnevne ili primjerene u životu kao na primjer, homoseksualnost, pornografija, pedofilija itd.¹²

Naravno, netko bi trebao napisati preporuke lektira i djela koja bi djeca mogla čitati te koja bi bila potpuno prilagođena njihovom uzrastu, ali tu se javlja potencijalan način cenzure. Ukoliko osoba koja je zadužena za odabir i prijedlog lektire, moguće je da bude subjektivna te prema vlastitome mišljenju i stavovima odabere naslove koji se čine prigodni.

Pitanje abortusa i cenzura

Iako je u središtu pažnje u ovoj godini BLM pokret (Black Lives Matter), Library School Journal se trudi objavljivati članke ili barem preporuke i drugih važnih tema kao što je pitanje abortusa. Može se reći kako su to djela koja pomažu educirati mlade po tome pitanju i svakako im omogućiti formiranje vlastitoga mišljenja na ovu itekako aktualnu temu. Neke od preporučenih djela su: *Girl on the Verge*, *The truth about Alice*, *Exit*, *Pursued by a Bear* itd. koja se bave temom kao što je djevojka vjernica koja misli da je abortus ubojstvo odluči podržati svoju prijateljicu koja želi abortirati, djevojka koja je optužena za ubojstvo i abortus, djevojka koja je silovana te želi pobaciti itd.¹³

Danas i ova tema ima različita mišljenja i glasne reakcije kada se spomene javno na prostorima bivše Jugoslavije (u nekim zemljama više, u nekima manje), a kroz školovanje se ne susreće ova tema u lektirnim djelima, pogotovo u osnovnoj školi pa čak ni u srednjoj. Pitanje se

¹¹ Širac, Leona. Cenzura dječje književnosti i lektirnih naslova. (URL: file:///C:/Users/zrnic%2022/Desktop/Faks/Zavr%C5%A1ni%20rad/02_Sirac.pdf)

¹² Udruga U ime obitelji. Primjedbe i prijedlozi na Nacrt prijedloga predmetnog kurikula Hrvatski jezik. (URL: https://www.scribd.com/doc/314469531/Marki%C4%87-primjedbe#fullscreen&from_embed) (Pristup: 09/21/2020)

¹³ School Library Journal. Abortion in Teen and Young Adult Literature. (URL: <http://www.teenlibrariantoolbox.com/2020/09/abortion-in-teen-and-young-adult-literature/>) (Pristup: 09/22/2020)

postavlja: smatra li se i to cenzurom ili je ta tema jednostavno previđena u moru tema koje se obrađuju kroz obvezno školovanje?

Istraživački dio rada

Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja je doznati stavove studenata informacijskih znanosti prema cenzuri u književnim djelima koja su uključena u obveznu lektiru.

Istraživačka pitanja

1. Ispitati stavove studenata prema cenzuri općenito
2. Ispitati stavove studenata prema pojedinom djelu koje je bilo predmetom cenzure
3. Ispitati mišljenja studenata o ulozi školskog knjižničara u provedbi cenzure?

Metodologija

U istraživačkom dijelu rada, izrađen je upitnik kojim se nastojalo doznati jesu li ispitanici upoznati s naslovima, jesu li ih čitali te kakav je njihov stav prema pojedinačnom naslovu (i 'problematičnim' dijelovima) te kakav je stav prema cenzuri u književnosti za djecu i mlade općenito. Kroz ovaj rad nastojalo se doznati i što studenti misle o ulozi školskog knjižničara u provedbi cenzure na (njihovom budućem) radnom mjestu.

U upitnik su uključeni isječci iz određenih djela te će se na taj način moći izjasniti i oni koji s djelima možda nisu otprije upoznati.

Za istraživanje su odabrana djela hrvatskih autora koji su imali doticaja s cenzurom, bilo da su doista cenzurirani, bilo da su njihova djela stavljena pod znak pitanja i bila promatrana kao potencijalno 'opasna' i neprimjerena za školsku lektiru. Autori i djela uključena u ovo istraživanje su:

1. Šesto Stipaničić, Silvija. *Debela*, Zagreb: Naklada Semafora, 2007.
2. Ferić, Zoran. *Anđeo u ofsajdu*, Zagreb: MD, 2001.
3. Ugrešić, Dubravka. *Forsiranje romana reke*, Zagreb, August Cesarec, 1989.
4. Drakulić, Slavenka. *Mramorna koža*, Grafički zavod Hrvatske 1989.
5. Novak, Kristian. *Črna mati zemla*, Zagreb: Algoritam; Mostar: Algoritam Stanek, 2013.

Uzorak

Uzorak čine studentima informacijskih znanosti Sveučilišta u Zadru, Zagrebu, Osijeku te Mostaru koji su odabrani jer se očekuje da će dio njih po završetku studija raditi u knjižnicama i biti izravno u doticaju sa školskom lektinom.

Anketa

Anketa se sastojala od 13 pitanja otvorenoga i zatvorenoga tipa. Podijeljena je na 3 dijela te se u prvom dijelu nastojalo saznati jesu li korisnici upoznati s pojmom cenzure, jesu li zbog nje kada morali odustati od čitanja djela, jesu li svjesni iste ili pak misle li da je opravdana ili bi se u školama trebalo uvesti više literature koja govori o zabranjenim temama.

Središnji dio ankete bili su primjeri za čitanje. Razlog zbog kojega su izabrani ovi primjeri je što se svako pojedino djelo nalazilo na zahtjevu za uklanjanje sa popisa lektire iz kurikuluma Hrvatski jezik i književnost. Izdvojeni su sporni dijelovi na koje se traži posebno citiranje. Nakon svakog primjera, nalazi se 7 pitanja kojima su ispitanici izrazili svoje poznavanje opusa autora, samoga djela ili pak svoje stavove vezane uz sami sadržaj teksta.

Posljednji dio ankete je nosio naziv „O cenzuri općenito“ iz čijih pitanja se nastojalo saznati kako bi ispitanici postupili kada bi im u knjižnici dijete zatražilo neko od navedenih dijela te u kolikoj mjeri zapravo knjižničar treba izraziti svoje osobno stajalište.

Analiza ankete i rezultati istraživanja

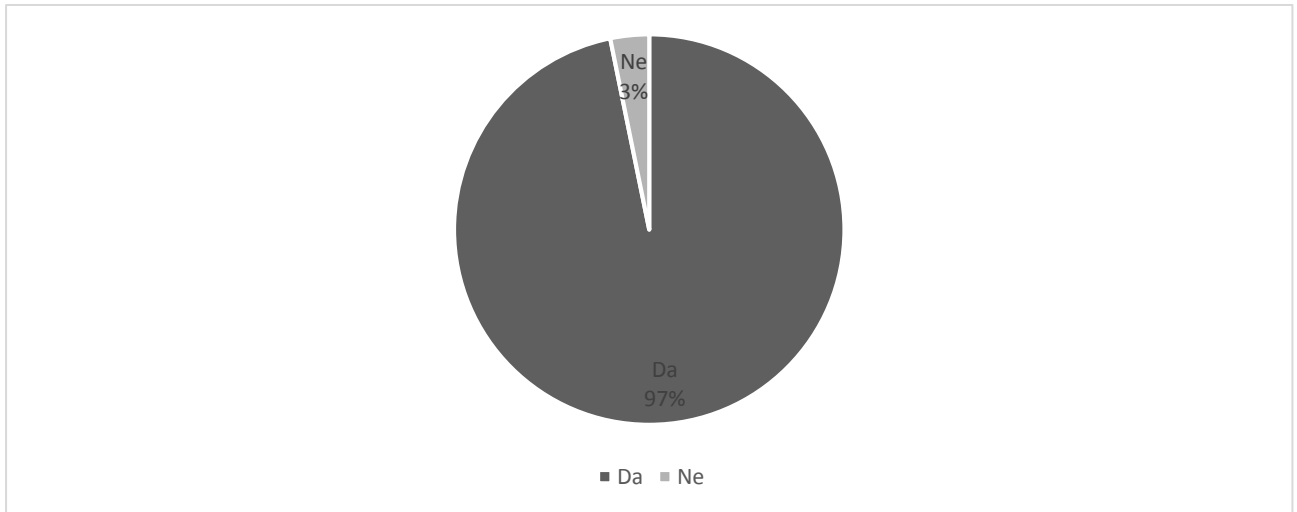
Tema ankete je bila „Istraživanje stavova studenata prema cenzuri u književnosti za djecu i mlade“ gdje se u 13 pitanja nastojalo doznati mišljenje studenata informacijskih znanosti u Zadru, Mostaru, Osijeku i Zagrebu. U pitanju broj 8 su postavljeni primjeri za čitanje tako da je ukupan broj pitanja bio 47. U anketi je sudjelovalo 57 studenata i to: 20 sa Sveučilišta u Zadru, 4 sa Sveučilišta u Zagrebu, 17,5% ili 10 sa Sveučilišta u Mostaru te najveći broj studenata sa Sveučilišta u Osijeku-23. Bila je dostupna od 12. rujna do 25. rujna putem Google obrazaca.

I. dio (pitanja 1-7)

Pitanja su većinski bila zatvorenoga tipa, a pitanje „Mislite li da je cenzura opravdana (psovke, vrijeđanja, seksualne aktivnosti, lgbtq+)? Zašto?“ iz uvodnog dijela upitnika te pitanja iz dijela pod naslovom „O cenzuri općenito“ su pitanja otvorenoga tipa gdje se traži mišljenje ispitanika.

Najveći broj ispitanika (27) je treća godina preddiplomskog studija, a samo jedna osoba je apsolvant preddiplomskog studija. Slijede druga godina preddiplomskog studija, druga godina

diplomskog studija, prva godina diplomskog studija sa 12, 6 i 5 ispitanika te prva godina preddiplomskog i apsolutno diplomskog studija sa po 3 ispitanika.

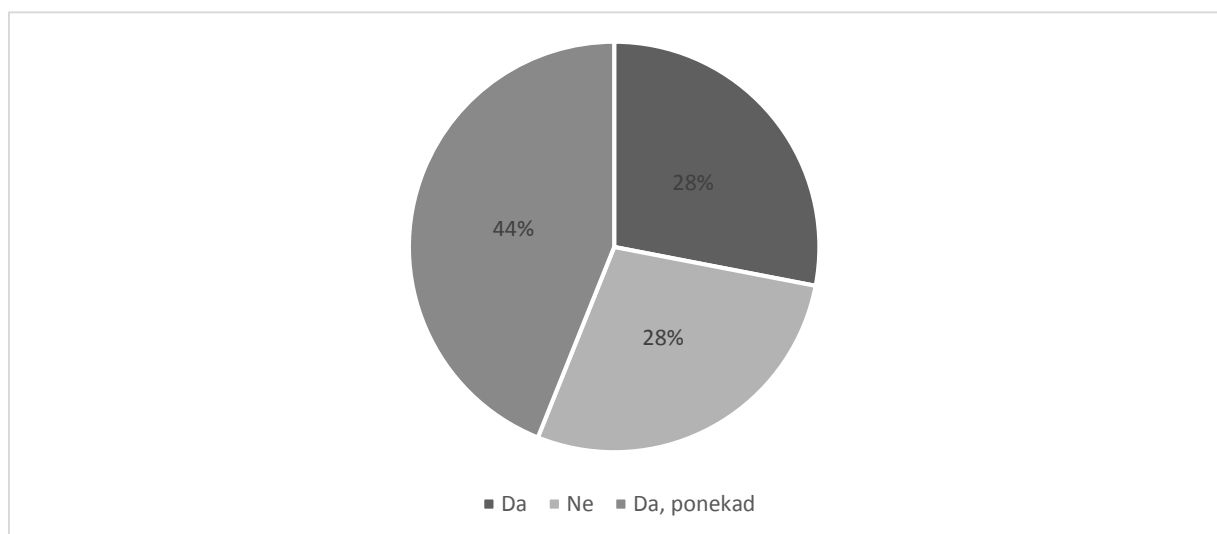

Graf 1 Upoznatost studenata s pojmom cenzure

Na pitanje „Jeste li upoznati s pojmom cenzure?“ 96,5% studenata je odgovorilo sa Da, dok samo 3,5% ili 2 studenta dala negativan odgovor.

Na pitanje broj 4, „Jeste li ikada zbog cenzure morali odustati od čitanja djela?“ ponuđeni odgovori su bili DA ili NE gdje 42 studenata kaže da nikada nije moralo odustati od čitanja zbog cenzure dok preostali dio ispitanika (15) kaže da je barem u jednom trenutku morao odustati od čitanja željenoga djela.

Sljedeće pitanje je također bilo zatvorenoga tipa s time da je ovaj put uz DA/NE dodano i Da, ponekad.

Graf 2 Svjesnost ispitanika o cenzuri kroz njihovo školovanju

Pitanje je glasilo: „Jeste li kroz svoje školovanje bili svjesni cenzure? Npr. izbor djela za lektiru.“

Budući da je odgovor na ovo pitanje bio obavezan, svih 57 ispitanika je odgovorilo te su odgovori bili sljedeći: po 16 ispitanika je odgovorilo sa Da i Ne, a preostalih 25 ispitanika je odgovorilo da je ponekad bilo svjesno cenzure u izborima djela za lektiru.

Jedino pitanje otvorenoga tipa u ovome dijelu istraživanja bilo je: „Mislite li da je cenzura opravdana (psovke, vrijeđanja, seksualne aktivnosti, lgbtq+)? Zašto?“, a ispitanici su imali podijeljena mišljenja. Od 57 ispitanika 23 ispitanika smatra kako je opravdana, 26 ne dijeli to mišljenje. 7 ispitanika je pak smatralo kako je cenzura ponekad opravdana.

Ono što je zanimljivo jeste kako sve tri grupe odgovora generalno imaju iste argumente. 6 ispitanika je napisalo Da bez dodatnog argumenta, odnosno bez odgovora na drugi dio pitanja koji je glasio Zašto?. Pojedini ispitanici smatraju kako je cenzura opravdana jer bi trebale biti granice koje bi se trebale poštivati te kako sadržaj nije prilagođen svima, posebno određenom dobu učenika te da bi se trebale omogućiti ta djela djeci nakon određene dobi, ali se „ne bi smjeli susretati s lošim riječima, vrijeđanjem i seksualnim aktivnostima“ te da bi im ta iskustva mogla biti traumatična.

Ispitanici koji smatraju da cenzura nije opravdana uglavnom se pozivaju na autorovu slobodu izražavanja te su stava da cenzura uništava djelo jer djelo donosi razne stavove. Ipak, djelo bi se trebalo pravilno obilježiti te činjenice iznositi onakvima kakve jesu, a razlike su tu da se mladi upoznaju s različitim mišljenjima, stavovima te seksualnim orijentacijama. Takve stvari i teme se svakodnevno susreću te se trebaju prikazivati, a ne skrivati od mladih budući da je će susresti kad-tad sa spomenutim temama.

Mali broj ispitanika smatrao je kako je cenzura ponekad opravdana kao u slučaju seksualnih aktivnosti jer smatraju da školska lektira ne bi trebala biti način na koji će djeca saznati za iste. S druge strane, psovke i lgbtq+ ne bi trebale biti cenzurirane jer se s prvima djeca svakodnevno susreću te je to način na koji će saznati kako to nije dobro ponašanje, a o lgbtq+ bi se trebalo više pisati kako bi djeca od malena učila poštovati različitosti.

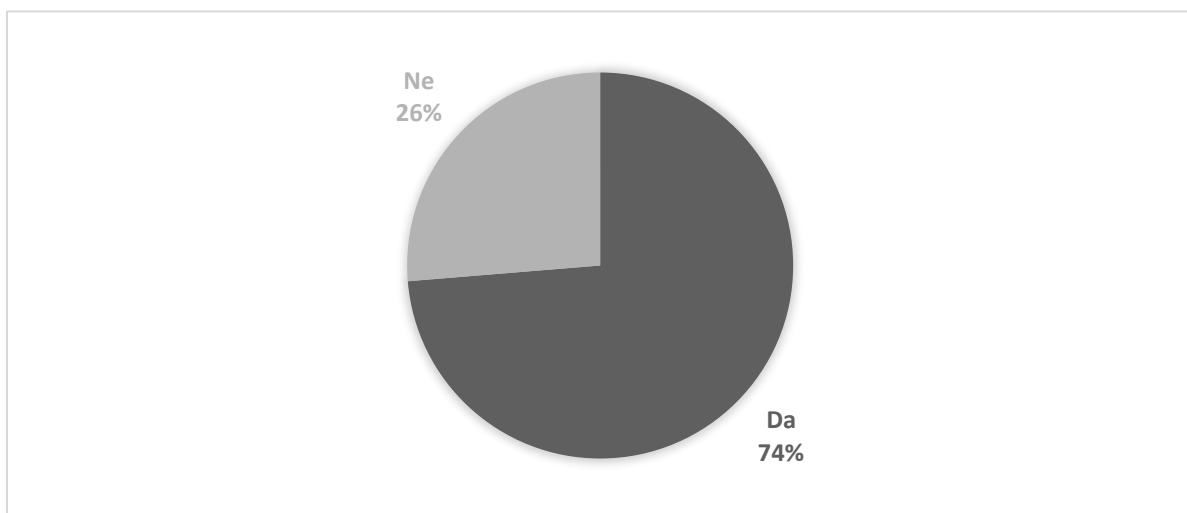
Većina ispitanika smatra kako cenzura nije opravdana te da bi se djeci trebalo dati čitati i djela koja bi možda trebala biti cenzurirana. Ipak, nekolicina njih naglašava kako cenzura nije opravdana, ali da se treba paziti što, kada i na koji način se daje djeci u određenoj dobi daje na čitanje. Najčešće se spominju teme LGBTQ+ zajednice te kako bi bilo dobro dati djeci na

čitanje kako bi na vrijeme upoznali seksualne orijentacije i bili obrazovani ukoliko se nađu u situaciji u kojoj bi možda morali reagirati (npr. maltretiranje članova zajednice, neprihvatanje itd) te da shvate kako svatko ima pravo na svoju sreću ma s kime to bilo.

Ono što se često spominje da bi se možda trebalo pažljivije davati na čitanje jesu teme vezane uz seksualne aktivnosti gdje ipak misle kako bi djeca treba biti upoznata s time, ali od određene godine te da bi možda trebao postojati bolji način obrazovanja i učenja o seksualnosti ljudi od onih opisanih u knjigama, možda u školi, jer često knjige prikazuju krajnosti koje su nepoznate djeci, a takvim upoznavanjem mogu dobiti osjećaj da je to nešto u redu (npr. pedofilija, silovanje ili udaranje) što u većoj mjeri, možda i nesvjesno, utječe na život osnovnoškolca.

S druge strane, sve te teme koje su kroz godine bile cenzurirane mogu pomoći djeci da formiraju svoje subjektivno mišljenje o određenoj temi te na taj način doprinose razvoju djece i sazrijevanja mišljenja budući da će se kroz život svakako susresti s jednom od tih tema u određenim situacijama.

Jako malo ispitanika je navelo kako je cenzura opravdana jer „se mora znati što je primjereno, a što nije.“, „ako je riječ o lektiri, često djelo može biti previše traumatično“, „Opravdana je jer se koristi i u stvarnim životima“ te „zato što se Crkva ne bi smijela vrijeđati“ iako nigdje u primjerima niti u pitanjima nije spomenuta ni Crkva, niti crkva.

Graf 3 Mišljenje ispitanika o nedostatku literature o tabu temama

Posljednje pitanje, također samo s Da/Ne odgovorom bilo je „Smatrate li da u obrazovanju nedostaje više literature koja govori o tabu temama današnjice (rasizam, lgbtq+ zajednica)?“, a ispitanici su odgovorili sljedeće: 42 studenta ili 73,7% misli kako u obrazovanju nedostaje literature koja govori o tabu temama dok preostalih 15 ispitanika ili 26,3% misli suprotno.

II. dio Prikaz i analiza potencijalnih cenzuriranih djela

U ovome dijelu navedeno je pet tekstova iz lektire za hrvatski jezik u osnovnoj i srednjoj školi za koje je udruga „U ime obitelji“ tražila uklanjanje sa kurikuluma zbog neprimjerenog sadržaja. Primjeri su preuzeti iz djela hrvatskih autora Zorana Ferića (Anđeo u ofsajdu), Silvije Šesto Stipaničić (Debela), Kristiana Novaka (Črna mati zemla), Dubravke Ugrešić (Forsiranje romana reke) te Slavenke Drakulić (Mramorna koža).

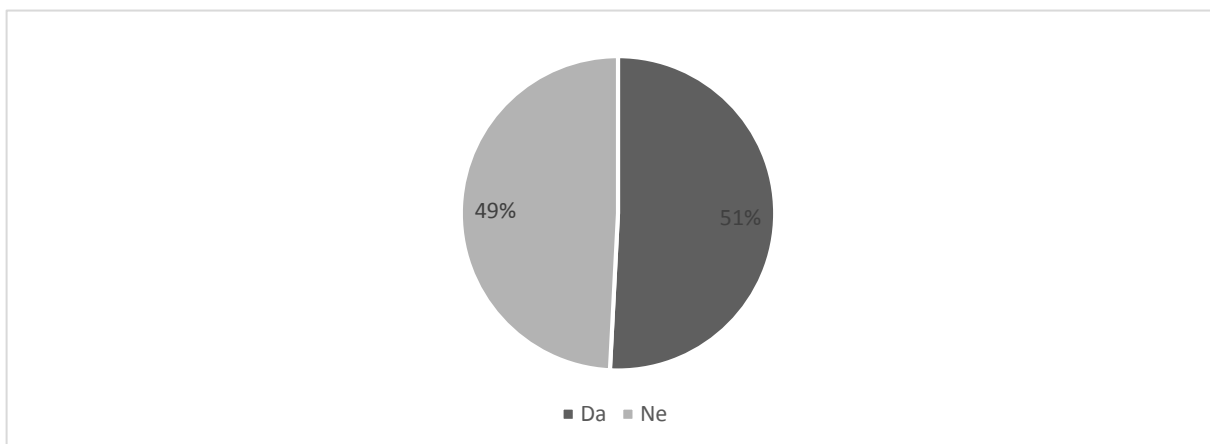
Nakon svakoga primjera za čitanje nalazilo se nekoliko izjava, a ispitanici su mogli svoje stajalište izraziti sa Da/Ne odgovorima, a izjave su bile sljedećim redosljedom: 1) Pročitao/la sam cijelu knjigu; 2) Upoznat sam s opusom autora; 3) Ovaj tekst mi je prihvatljiv; 4) Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati; 5) Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri; 6) Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole te 7) Zabranio/la bih ovu knjigu za mlađe od 18 godina. Svaki primjer se nalazio u zasebnom odjeljku, a odgovori na pitanja su bili obvezni.

Analiza odgovora

1. Zoran Ferić, Anđeo u ofsajdu

Na pitanje jesu li ispitanici pročitali cijelu knjigu Anđeo u ofsajdu, samo je 5 ispitanika dalo pozitivan odgovor dok je ostatak izjavilo kako ipak nije pročitalo djelo. Slična je situacija i s drugim pitanjem poznavanja opusa navedenoga autora gdje je 21,1% ispitanika navelo kako je upoznato i s ostalim djelima, dok 78,9% ipak ne zna djela ovoga autora.

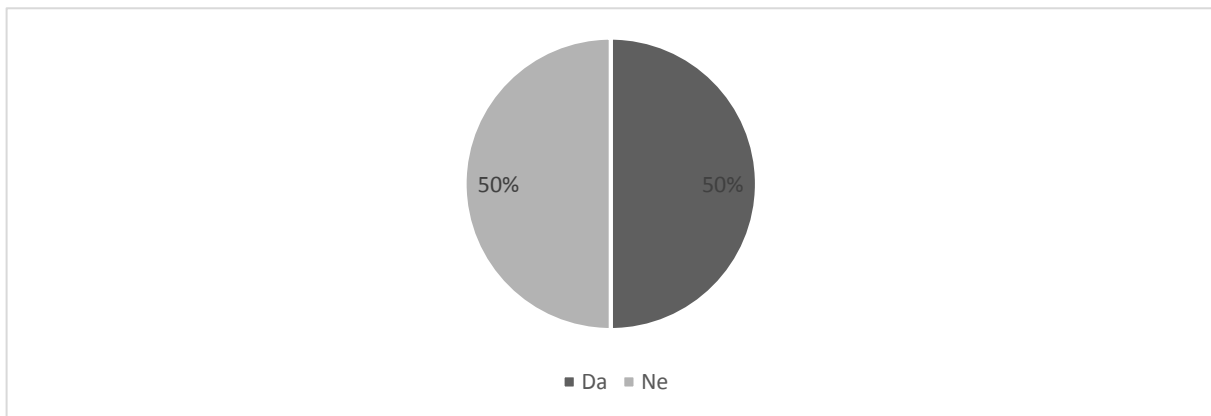
Odgovori na izjavu Ovaj tekst mi je prihvatljiv bili su poprilično podijeljeni, a samo je jedan odgovor prevagnuo na Da stranu. Ispitanici su mogli glasati za obje izjave tako da je mišljenje da je tekst prihvatljiv imalo 31 glas (51%), dok je 30 (49%) ispitanika mišljenja kako ovaj tekst ipak nije prihvatljiv za lektiru.

Graf 4 Prihvatljivost teksta kod ispitanika u djelu Anđeo u ofsajdu

Izjava broj 4 bila je Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati te je ovaj put čak 66,7% ispitanika izjavilo kako im nije bilo neugodno čitati ovaj ulomak iz teksta, a ostatak od 35,1% se nije složio s njihovim mišljenjem te su izjavili kako im je čitanje ovoga ulomka izazivalo nelagodu.

40 ispitanika smatra kako se ovo djelo ne bi trebalo nalaziti na popisu lektirnih djela iz hrvatskoga jezika što je ujedno i izjava broj 5, a ostatak ima mišljenje kako knjiga ipak jeste za školsku lektiru. Slični odgovori su bili i na sljedećoj izjavi koja glasi: Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole gdje se čak 42 ispitanika slaže s izjavom. Suprotno tome mišljenju, 16 ispitanika se ne slaže s izjavom te smatra kako je ovo štivo primjereno za učenike osnovne škole. Prema tome, jedan ispitanik nije imao određeno mišljenje pa je označio i da je primjereno štivo i da nije.

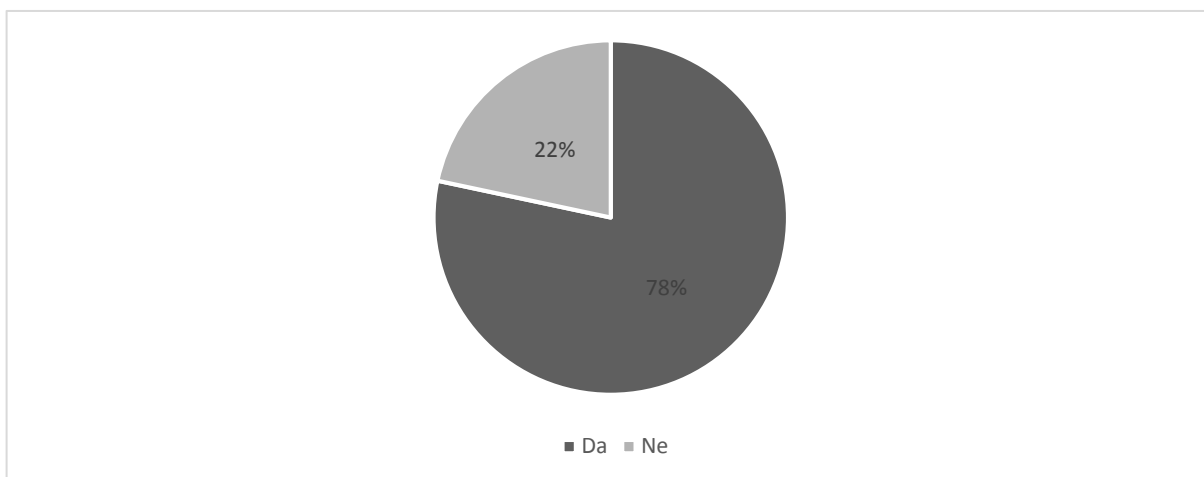

Graf 5 Stav ispitanika o zabrani djela za maloljetnike kod djela Zorana Ferića

Posljednje, sedmo pitanje je podijelilo ispitanike tako da je 29 ispitanika izjavilo kako se slaže s izjavom „Zabranio/la bih ovu knjigu za mlađe od 18 godina“, a isto toliko ispitanika je suprotnoga mišljenja. Kao u prethodnoj izjavi, jedan ispitanik se i slaže i ne slaže s istom.

2. Silvija Šesto, Debela

Na pitanje jesu li pročitali cijelu knjigu, jedna osoba više u odnosu na Anđela u ofsajdu je pozitivno odgovorila. Ipak, 51 osoba nije pročitala navedeno djelo. Na pitanje jesu li upoznati s opusom autorice, odgovori su bili slični kao u prethodnom primjeru. 11 osoba je izjavilo kako je upoznato, a 45 kako ne znaju druga djela navedene autorice. Za razliku od ostalih pitanja i izjava koji su imali 57 odgovora, ovo pitanje je imalo 56 odgovora zbog čega je promijenjen postotak ispitanika na ovome pitanju (19,6% za Da i 80,4% za Ne).

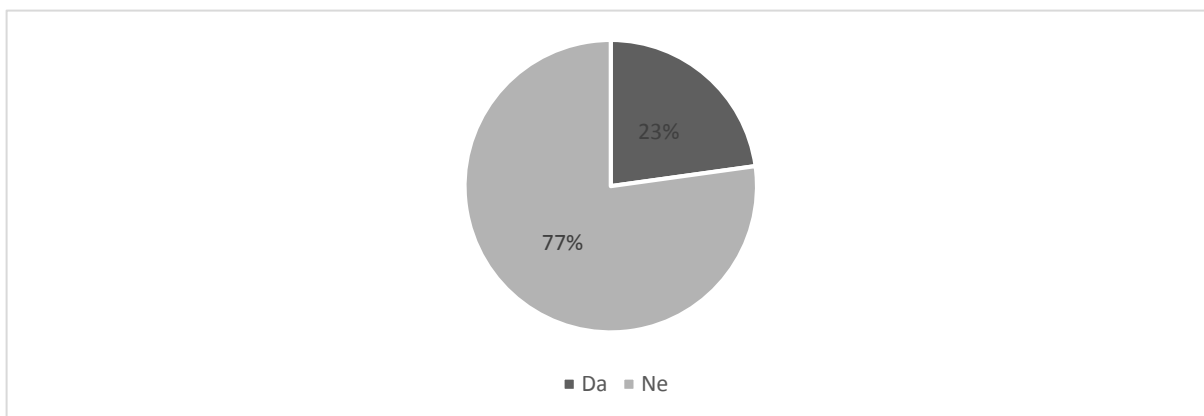

Graf 6 Prihvatljivost teksta "Debela"

Pitanje broj 3 je poprilično jasno. 72% ili 47 ispitanika je mišljenja kako je navedeni primjer prihvatljiv, dok je preostalih 28% (13) ispitanika izrazilo mišljenje suprotno od većinskoga.

Iako je u prethodnom pitanju većina izrazila pozitivan stav prema primjeru, na pitanje je li ispitaniku bilo neugodno čitati primjer, samo su 3 ispitanika navela pozitivan odgovor što je ukupno 5,3%. Preostalih 94,7% ispitanika je navelo kako im nije bilo neugodno. U ovome pitanju je ponovno jedan ispitanik označio i Da i Ne što je dovelo do ukupnog broja glasova od 58.

Sljedeće što se nastojalo saznati od ispitanika jeste bi li se primjer trebao nalaziti u školskoj lektiri. Suprotno 94,7% ispitanika koji su rekli da im nije bilo neugodno čitati primjer, u ovome pitanju je prevagnuo negativan odgovor. 32 ili 56,1% ispitanika smatraju kako se ovo djelo ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri.

Graf 7 Stav ispitanika o zabrani djela Debela Silvije Šesto osobama mlađim od 18 godina

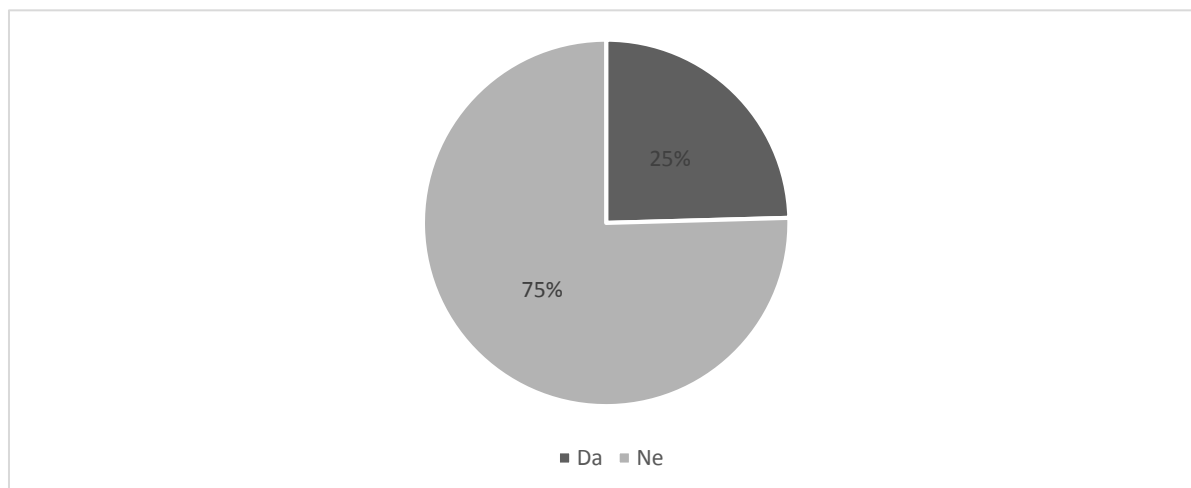
Na pitanje je li primjer primjeren za učenike osnovnih škola, odgovor je u potpunosti bio isti kao u prethodnom pitanju gdje je 56,1% ispitanika navelo kako nije primjereno za osnovne škole.

Za razliku od prethodnog primjera gdje su ispitanici bili 50% za zabranu djeci mlađoj od 18 godina i isto toliko za dopuštenje čitanja toga djela, u djelu Debeli Silvije Šesto, 44 ispitanika ili 77,2% ispitanika ne bi zabranilo djelo djeci mlađoj od 18 godina, a 13 njih ili 22,8% misli da bi se trebalo zabraniti.

3. Kristian Novak, Črna mati zemla

Od 57 ispitanika ankete, cjelovito djelo Črna mati zemla nije pročitao 93% ispitanika, dok je samo preostalih 7 pročitao. Također, postotak ispitanika koji je pozitivno odgovorio na pitanje poznaju li opus autora je 31,6% što je veći postotak poznavanja opusa autora od ostalih navedenih autora čija djela su upotrebljena za primjer u ovome istraživanju.

Pitanje „Ovaj tekst mi je prihvatljiv“ je imalo veći broj ispitanika koji je označio ovu tvrdnju i sa Da i sa Ne tako da je u trenutku zaključenja ankete 31 osoba bila mišljenja kako ovaj primjer nije prihvatljiv. Suprotno tome, 29 osoba je izjavilo kako je tekst prihvatljiv.

Graf 8 Neugodnost ispitanika pri čitanju primjera djela Črna mati zemla

U sljedećoj izjavi „Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati“, 75,4% ispitanika je negativno odgovorilo na navedenu tvrdnju te zajedno s 14 osoba ili 24,6% ispitanika kojima je bilo neugodno čitati isti, čine ukupni broj od 57 ispitanika.

32 osobe smatraju kako se djelo Črna mati zemla ne bi trebalo nalaziti na popisu školske lektire dok ostatak ispitanika nije toga mišljenja te smatra kako djelo nije neprimjereno za školsku lektiru.

Osim pitanja je li djelo prikladno za školsku lektiru, 32 ispitanika su smatrala kako je djelo prikladno za učenike osnovne škole, a nešto manje od 44% ispitanika mišljenja je kako nije u redu da se navedeno djelo nalazi u osnovnoškolskoj lektiri.

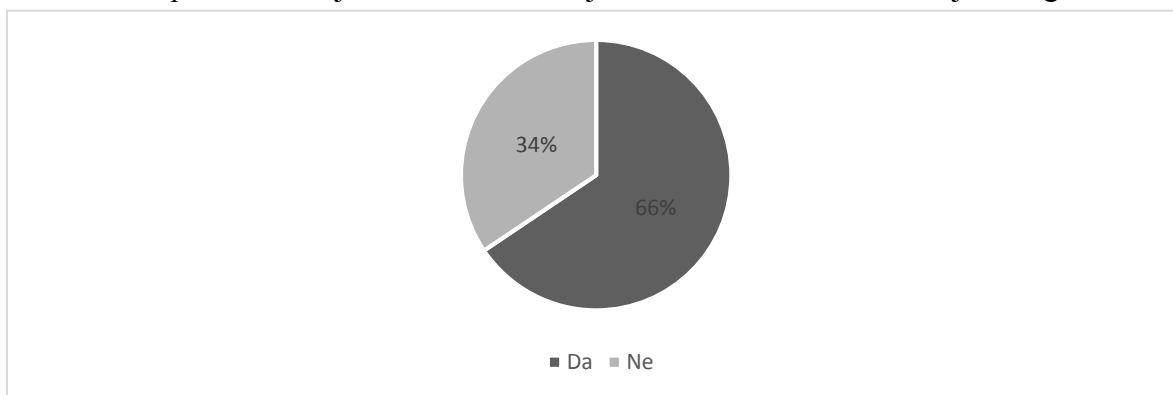
Budući da su učenici u osnovnoj i srednjoj školi još uvijek mlađi od 18 godina, postavlja se pitanje treba li uopće dopustiti da maloljetnici mogu doći do toga djela kako bi ga čitali. 35 ispitanika smatra kako nema potrebe da se isto zabrani te da treba biti dostupno djeci, dok ostatak misli kako nije prikladno te da bi se trebalo zabraniti.

4. Dubravka Ugrešić, Forsiranje romana reke

Djelo Forsiranje romana reke pročitao je 5,3% ukupnog broja ispitanika, a preostalih 94,7% ili 54 ispitanika negativnim odgovorom je označilo pitanje. Što se tiče ispitanika koji su upoznati s opusom djela koja je napisala Dubravka Ugrešić, 10 njih je izjavilo kako su upoznati s istim dok 47 ispitanika nije upoznato s djelima navedene autorice (Graf 9).

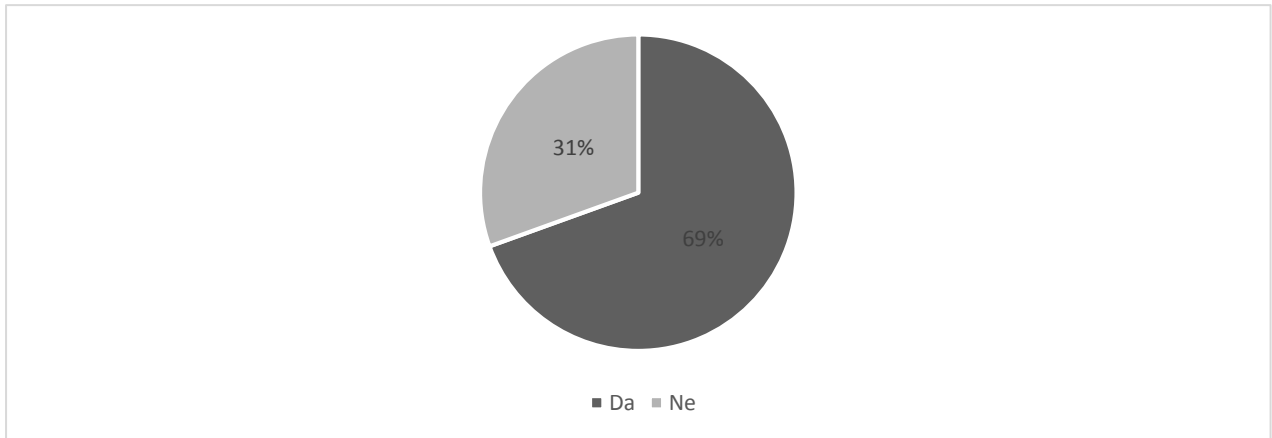
Kada je riječ o prihvatljivosti teksta, ispitanici imaju podijeljeno mišljenje. Od ukupno 57 glasova, 27 misli kako tekst nije prihvatljiv, a 30 ispitanika smatra kako je navedeni primjer prihvatljiv. Na pitanje je li im bilo neugodno čitati primjer iz djela, većina od skoro 72% izjavila je kako nije bilo neugode za vrijeme čitanja primjera. Ostatku ispitanika (28%) je ipak bilo neugodno čitati navedeno djelo.

Pitanje broj 5 „Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri“ imalo je ukupno 61 odgovor. Neodlučni ispitanici su izjavili i Da i Ne što je rezultiralo navedenim brojem odgovora. Sami

Graf 9 Mišljenje korisnika o djelu Forsiranje romana reke kao lektiri za osnovnu školu

odgovori su poprilično jasni, 40 osoba smatra kako se djelo ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri, dok 21 osoba ima suprotno mišljenje.

Graf 10 Mišljenje ispitanika o primjerenosti djela Forsiranje romana reke za osnovnoškolsko obrazovanje

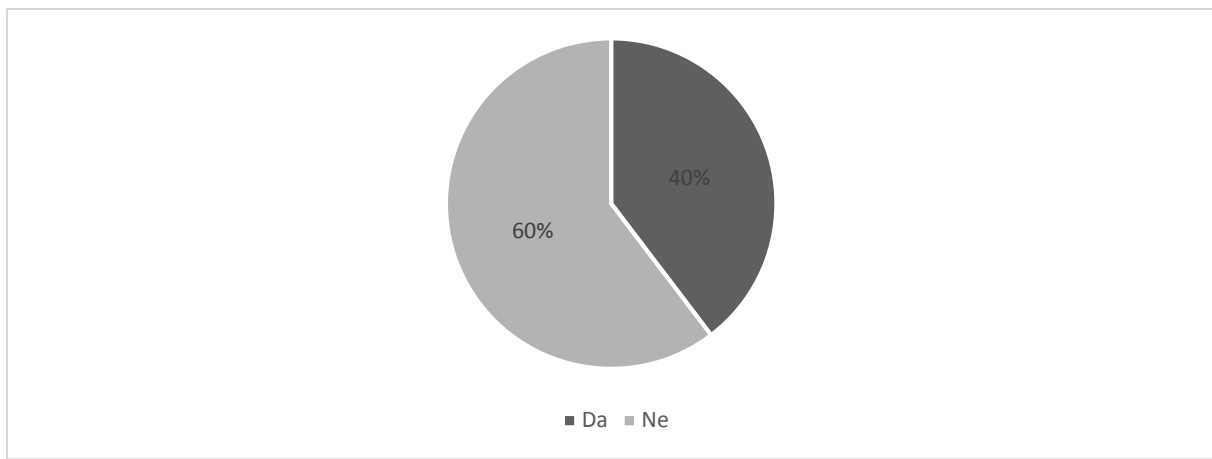
Budući da se pojedina djela koja su upotrebljena za primjer u ovoj anketi nalaze u nastavnom kurikulumu hrvatskoga jezika, ispitanici su smatraju li oni kako je ovo djelo primjereno za učenike osnovnih škola. Rezultati su bili sljedeći: 71, 9% studenata smatraju kako nije bilo primjereno za učenike osnovnih škola, a 28,1% kaže kako je građa primjerena za osnovnoškolce.

Posljednje pitanje u ovome bloku pitanja bilo je bi li ispitanik zabranio ovu knjigu za uzrast mlađu od 18 godina, a odgovori su bili sljedeći: 28 je odgovorilo Da, a 30 Ne. Ponovno, jedna osoba je označila i Da i Ne.

5. Slavenka Drakulić, Mramorna koža

Posljednji primjer za čitanje je bilo djelo Mramorna koža autorice Slavenke Drakulić. 94,7% ispitanika nije pročitao cijelu knjigu, a samo njih 3 je upoznato sa cjelovitim sadržajem ovoga djela. 14% ispitanika je upoznato s ostalim djelima navedene autorice dok je ostatak ispitanika (86%) izrazilo neznanje vezano uz opus autorice.

Slaganje s izjavom „Ovaj tekst mi je prihvatljiv je izrazio 41 ispitanik, a 18 njih izrazilo je neslaganje. 2 ispitanika su tvrdnju označila i sa Da i sa Ne. Osim ovoga pitanja, ispitanici su trebali kao i u prethodnim primjerima označiti sa Da ukoliko im je bilo neugodno čitati ovaj ulomak ili sa Ne ako im nije bilo neugodno čitati ulomak. Sljedeći to, ispitanici su se ovako izjasnili: 9 za Da i 48 ispitanika za negativan odgovor.

Graf 11 Upoznatost ispitanika s opusom autorice Slavenke Drakulić

Na sljedeća dva pitanja: „Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri“ i „Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole“ odgovori i postotak slaganja te neslaganja s tvrdnjom, ispitanici su odgovorili potpuno identično. Dakle, 35 je smatralo da se djelo ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri te da nije primjereno za učenike osnovne škole, a 23 ispitanika su mišljenja kako se ovo djelo može nalaziti u školskoj lektiri te isto tako u osnovnoškolskoj gdje su dostupne učenicima.

Za kraj, 20 ispitanika bi ovo djelo zabranilo za mlađe od 18 godina, a 37 (64,9%) njih smatra kako se djelo ne bi trebalo zabraniti za djecu u osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj dobi.

III. dio istraživanja O cenzuri općenito

Ovaj dio ankete se sastoji od 5 pitanja otvorenog tipa gdje se od ispitanika tražilo mišljenje ili stav koji bi zauzeli kada je u pitanju cenzura u školskoj knjižnici ili općenito u knjižnicama.

Na pitanje „Dijelovi iz romana su navedeni kao primjeri zašto bi se djela trebala cenzurirati. Smatrate li da su u pravu ili biste Vi kao knjižničar/ka ipak dozvolili posuđivanje navedenih knjiga?“ korisnici su uglavnom odgovarali pozitivnim odgovorom. Nekolicina je protiv posuđivanja takvih djela zbog sadržaja te neki čak kažu kako ne bi dali korisnicima čitati takva djela. Drugi pak smatraju kako bi se trebala omogućiti raznolikost pri čitanju, ali bi ili zabranili to korisnicima mlađima od 18 godina. Stajalište pojedinih je kako se na televiziji i na internetu nalaze puno gori sadržaji koji su im dostupniji od tih knjiga.

Ispitanici također navode kako se kroz cijelu knjigu ne opisuju scene i događaji koji su opisani u primjerima, ali da svakako u osnovnoškolskim lektirama postoje bolji primjeri u klasičnoj književnosti koju bi trebali čitati.

Odgovori na ovo pitanje su bili podijeljeni u više skupina, a one su: Dopustio/la bih posudbu, Ne bih dopustio/la posudbu, Dopustio/la bih uz dobnu granicu, Neka djela bih dopustio/la, Nema jasnoga odgovora/Nema odgovora. Od ukupno 57 osoba, 25 osoba je reklo da bi dopustilo posuđivanje knjige, 11 osoba ne bi te također 11 osoba bi dopustilo posuđivanje uz

određenu dobnu granicu. Preostali broj ispitanika je samo naveo neke komentare ili svoja mišljenja, bez odgovora na zadano pitanje.

Ispitanici su se pozivali na posao knjižničara te na pravila koja knjižničar kao takav mora poštovati dok pojedini smatraju kako jednostavno cenzuri u književnosti nije mjesto. Jedan ispitanik je mišljenja kako se sa svime u životu (ljudi, hrana, piće, spolni odnosi) ne smije pretjerivati te idealizirati iste. Također, prema riječima studenta, knjižničari bi trebali zanemariti svoja osobna stajališta i posuditi djelo korisniku bez obzira što knjižničar misli o djelu ili pak o autoru. Odgovor koji se ponovio jeste da bi student kao knjižničar dopustio posuđivanje djela, ali da ih ne bi uvrstili u školske lektirne naslove. Jedan ispitanik je mišljenja kako bi dopustili posuđivanje navedenih djela jer primjeri ne čine cijelo djelo. Suprotno ispitanicima koji smatraju da bi posudili djelo ukoliko ga korisnik traži, 11 korisnika ne bi dopustilo posudbu nekoga od navedenih djela ili smatraju kako je to „promocija seljačkog ponašanja“.

Osim toga, ispitanici bi uglavnom posudili djelo, ali uz dobno ograničenje. Dob koja se spominje jeste 18 godina, ali par ispitanika smatra kako je i 16 godina dovoljno za posudbu djela. Ipak, jedan ispitanik je naglasio kako ova djela i nisu u redovnoj školskoj lektiri u osnovnim i srednjim školama.

Pitanje broj 10 ovoga istraživanja je glasilo: „Ukoliko roditelj želi posuditi neku od navedenih knjiga za svoje dijete, biste li upozorili na sadržaj? Je li to, po Vama, zadaća knjižničara?“ je imalo ponuđene opcije Da, Ne i Ostalo gdje su korisnici mogli nadopisati svoje mišljenje o ovome pitanju.

Rezultati su bili sljedeći: od 57 osoba, 44 osobe smatraju kako je zadaća knjižničara upozoriti na sadržaj knjige, dok 8 njih ima suprotno mišljenje. U polje Ostalo, studenti su mogli nadopisivati svoja mišljenja i stajališta vezana uz postavljeno pitanje. Ispitanici su napisali kako bi upozorili na sadržaj djela te na riječnik koji se koristi u istome, ali ne bi nametali svoje stavove. Također, ukoliko umjesto djeteta dođe roditelj i zatraži neko od navedenih djela, ispitanik bi mu preporučio da pročita sažetak djela kako bi bio upućen u radnju te kako bi kasnije mogao odgovoriti djetetu na pitanja ili pak odlučiti želi li mu uopće dopustiti čitanje djela.¹⁴

Budući da je danas internet skoro svima dostupan i da djeca kako diljem svijeta, tako i u Hrvatskoj, imaju pristup svakojakoj građi koja i ne mora biti prilagođena njihovoj dobi. U

¹⁴ Potpuni odgovori na pitanja se nalaze u Prilog 2.

današnje vrijeme u Hrvatskoj je djeci omogućeno provoditi vrijeme u knjižnicama, a i školske knjižnice imaju veliku ulogu u oblikovanju identiteta školaraca. Stoga je bilo važno u 11. pitanju ispitati smatraju li potencijalni knjižničari da školski knjižničari danas imaju veliku ulogu u osvješćivanju korisnika o cenzuriranim temama, a ispitanici su trebali i objasniti svoja mišljenja. Uglavnom su to bili potvrdni odgovori te ispitanici smatraju kako informacije o djelima i samo upoznavanje s čitanjem mogu dobiti upravo od knjižničara. Pojedini studenti smatraju kako to nije slučaj jer ni njih nije knjižničar nikada upozoravao na sadržaj ili jednostavno posao samo rutinski obavljaju te da nemaju onoliki utjecaj koliki bi trebali imati.

57 ispitanika je odgovaralo na pitanje te njih 39 smatra kako knjižničari imaju ulogu u osvješćivanju korisnika, dok 9 ne dijeli isto mišljenje. Preostali broj ispitanika nije dao odgovor na postavljeno pitanje, nego je iz svojih negativnih iskustava s knjižničarima, generalizirao knjižničarsku profesiju. Prema tome, odgovori su bili grupirani u tri grupe: Da, Ne te bez odgovora.

Ispitanici koji su smatrali kako knjižničari danas imaju veliku ulogu u osvješćivanju korisnika smatraju da bi se trebala poštovati i sloboda govora te da mogu korisnika uputiti na točnu i relevantnu literaturu. Također, mišljenja su kako upravo knjižničari znaju što je primjereno za određenu dob te možda i upozoriti na cenzurirana djela kako bi korisnik znao što čita što je navelo više korisnika. Ponovno, ispitanici se pozivaju na opis posla knjižničara te kažu kako im je posao osvijestiti korisnike te ih navesti na savjesno čitanje.

Devet ispitanika kaže kako knjižničari i nemaju toliku ulogu jer nisu u doticaju s djecom ili pak činjenica da je djeci danas dostupan internet uz čiju pomoć mogu doći do informacija. Također, par ispitanika je imalo negativna iskustva s knjižničarima te im se ne čini kako bi im knjižničar mogao pomoći. Preostali dio odgovora ili ne zna ili smatra da bi knjižničar samo trebao upozoriti korisnika na djelo.¹⁵

Sljedeće, dvanaesto pitanje „Mislite li da je cenzura ukoliko knjižničar NE ŽELI korisniku omogućiti građu? Zašto?“ također je rezultiralo mnogim različitim mišljenjima i stavovima. Većina ispitanika smatra kako je namjerno ne davanje građe koju korisnik želi cenzura, ali i veliki broj ispitanika misli da je to donekle opravdano (sadržaj, godine korisnika itd). Ostatak studenata je mišljenja kako ne davanje građe nije cenzura te da je to osobni stav knjižničara. Odgovori su bili grupirani u 3 grupe: Da (33), Ne (17) i Nisam siguran/a (4). 3 ispitanika su ostavili prazno polje. Studenti koji su mišljenja kako je namjerno ne davanje građe cenzura,

¹⁵ Potpuni odgovori se nalaze u Privitak 2.

naveli su da to smatraju jer knjižničar u svome poslu mora biti objektivan, a izražavanjem ili nametanjem svoga osobnoga stava je cenzura ili pak bilo koje namjerno ili nenamjerno uskraćivanje građe je cenzura. Ispitanici također kažu da bi knjižničar trebao pitati razlog uzimanja knjige s određenom problematičnom temom te ga upozoriti na istu, a pogotvo ako je korisnik mlađi od 18 godina. Spominju se i određeni sustavi koji su kroz godine provodili cenzuru te kako cenzura ograničava djelovanje autora samim time što djelo ne može do korisnika koji bi ga pročitao. Ispitanik 57 smatra i da je namjerno ne davanje djela cenzura jer „sprječava rast osobe u nekom mentalnom i socijalnom smislu“.

Od ukupno 17 ispitanika koji su smatrali kako ne davanje djela nije cenzura, čak 7 je odgovorilo sa Ne, bez dodatnih objašnjenja ili izražavanja stava. Ostatak odgovora je uglavnom imao iste argumente kao i glas Da te smatraju kako knjižničar treba naglasiti korisniku što čita ili pak da bi trebao naglasiti osobni stav. Preostali broj ispitanika smatra kako to može ovisiti o razlogu. Tako je naveo za primjer djelo 50 nijansi sive i djelo koje bi imalo samo par psovki. Drugi pak smatra kako je sve ovisno o dobi korisnika.¹⁶

Posljednje, trinaesto, pitanje u ovoj anketi je bilo „Prema Vašem mišljenju, mora li knjižničar zanemariti svoje osobno stajalište vezano uz temu ili ga pak treba izraziti?“ te je imalo tri ponuđena odgovora: 1) Knjižničar mora zanemariti svoje osobno stajalište, 2) Knjižničar bi trebao izraziti svoje stajalište te 3) Ostalo. 36 ispitanika smatra kako bi knjižničar trebao zanemariti svoje osobno stajališta, a 14 da bi knjižničar trebao izraziti isto.

Odgovori koje su ispitanici pod opcijom Ostalo su se uglavnom slagali s već ranije navedenih 36 ispitanika s komentarima da bi knjižničar trebao što objektivnije izraziti svoje mišljenje, ali ga ne bi smio nametati te da bi trebao izraziti svoje osobno stajalište pri tome pazeći da čak ni nenamjerno ne skraćuje pravo korisnika na željenju građu. Ponovno, ispitanici smatraju kako ovisi o okolnosti u kojoj se nađe knjižničar. Također, jedan odgovor je zanemaren budući da nije relevantan jer ispitanik ne razumije razliku između knjižničara i knjižara.¹⁷

¹⁶ Potpuni odgovori u Prilog 2.

¹⁷ Potpuni odgovori u Prilog 2.

Zaključak istraživanja

Rad je odgovorio na prvo ispitivačko pitanje o stavovima studenata prema cenzuri, a odgovori su sljedeći: sama je cenzura dobro poznat pojam većini ispitanika te nisu morali nikada odustati od čitanja zbog iste. Iako je već poznato kako se cenzura provodila i kroz lektire koje su dolazile do osnovnih škola ili pak djela koje su korisnici u knjižnicama dobrovoljno čitali, tako i mali broj ispitanika ove ankete nije bio svjestan cenzuriranja djela koje je čitao. Osim toga, velika većina je bila svjesna cenzure samo ponekad ili pak u većini situacija te svi smatraju kako bi trebalo više biti literature o tabu temama kako bi se djeca na vrijeme upoznata s istim.

Ono što je iznenađujuće jeste činjenica što veliki broj ispitanika smatra kako je cenzura opravdana iz nekoga razloga, ali isto toliko njih smatra suprotno. Odgovori su uglavnom konstruktivni, ali negdje ima odgovora na pitanja kojih nema u anketi ili se pak ne spominje navedena tema koju ispitanik komentira. Općenito, može se reći kako su i današnji studenti i potencijalni knjižničari podijeljeni oko pitanja cenzure. Smatraju da je opravdana ukoliko će se dijete podučiti temama koje su cenzurirane na pravi način ili pak da će dijete zaštititi na taj način. Drugi pak smatraju kako cenzura ne donosi ništa dobroga te da će se dijete kad-tad susresti s navedenim temama na možda i neki negativan način.

Na drugo istraživačko pitanje o stavovima studenata prema pojedinom djelu koje je bilo predmetom cenzure, ispitanici su davali odgovore putem primjera za čitanje iz 5 djela hrvatskih autora te je skoro neznatna manjina pročitala cijela djela, a nisu ni upoznati sa samim autorom kao ni s njegovim/njenim opusom djela. Unatoč tome, smatraju kako su im tekstovi uglavnom prihvatljivi te da im nije neugodno čitati predloške, ali neki smatraju kako bi to moglo biti neugodno djetetu u osnovnoj školi ili u mlađim razredima srednje škole. Sukladno tome, ispitanici uglavnom misle kako se ova djela ne bi trebala nalaziti u osnovnoškolskoj ili srednjoškolskoj lektiri te bi uglavnom stavili dobnu granicu za čitatelje, ali ju ne bi zabranili ukoliko netko od školaraca želi posuditi i čitati.

Kada je u pitanju treće istraživačko pitanje o mišljenjima studenata o ulozi školskog knjižničara u provedbi cenzure, ispitanici smatraju kako knjižničari imaju veliku ulogu pri sprječavanju/širenju cenzure, a većina ispitanika smatra kako bi dopustili posuđivanje knjige iako je možda moral u radnji u djelu upitan. Ako pak umjesto djeteta djelo zatraži njegov roditelj koji nije upoznat sa sadržajem djela, ispitanici bi upozorili na sadržaj djela ili bi pitali koliko dijete ima godina pa potom upozorili kako bi roditelj znao što njegovo dijete čita.

Stav ispitanika prema školskim knjižničarima ili općenito prema svim knjižničarima je uglavnom pozitivan, dok par ispitanika ima negativno mišljenje o knjižničarima te ne smatraju kako imaju veliku ulogu u osvješćivanju korisnika kada su u pitanju cenzurirane teme. Većina ipak smatra kako knjižničari imaju važnu ulogu i u obrazovanju mladih školaraca upravo preko knjiga koje čitaju.

Ispitanici smatraju kako bi, najčešće, knjižničari morali zanemariti svoje osobno stajalište, ali smatraju da je u redu izraziti svoje mišljenje bez nametanja korisnicima istoga. Shodno tome, cenzura jeste ukoliko knjižničar ne želi dati građu korisniku iako u nekim situacijama to ovisi o iskustvima koje je knjižničar imao ili pak o godinama korisnika.

Nedostatci istraživanja

Budući da je anketa imala samo 57 ispitanika, uzorak nije reprezentativan te se ne može zaključiti bi li navedena djela trebala biti uvrštena u kurikulum ili ne. Nažalost, reakcije na Prijedlog kurikuluma udruge „U ime obitelji“ nisu dostupne online te se zbog toga ne može vidjeti kako je Prijedlog prošao u javnosti.

Ovo istraživanje uglavnom je bazirano na razdoblje nakon osamostaljenja hrvatske države, cenzura u novije vrijeme (zadnjih 10-15 godina) nije česta tema istraživanja u Hrvatskoj. Naravno, pronađena su istraživanja u vidu završnih i diplomskih radova, ali su više povijesni pregled.

Zaključak

Najizloženiji dio svake populacije su djeca i njihovi razvoji te adaptacija i sazrijevanje u društvu. Djeca koja žele čitati, djeca koja vole čitati i djeca koja ne znaju što čitati će uvijek trebati pomoć roditelja, učitelja i/ili knjižničara u njihovoj školi i u gradskoj knjižnici. Stoga, kad bi dijete došlo knjižničaru ili roditelju i upitalo ga može li mu objasniti što je to homoseksualnost, što je to pedofilija ili što je to alkoholizam. Što će mu ta osoba reći? Da ne zna, da je premlada za to ili će mu strpljivo objasniti. Hoće li mu zabraniti i sve knjige u kojima dolazi do nečega što nije, po njihovom mišljenju, u redu ili će ga upozoriti na sadržaj djela i preporučiti način na koji će čitati?

Većina ispitanika je izjavila kako im nije bilo neugodno čitati navedene primjere, ali bi ih ipak zabranila osobama mlađima od 18 godina ili bi im dopustili čitati samo u srednjoj školi. No, hoće li to biti prekasno ili je to točno vrijeme kada djeca trebaju učiti o svim seksualnim orijentacijama, o tome što je u redu, a što je u potpunosti neprihvatljivo. Je li knjižničar osoba koja bi trebala to odrediti? Odrediti prema svome subjektivnom mišljenju koja knjiga treba biti cenzurirana, a koja ne?

Pitanje je što mi to ostavljamo svojoj djeci, uče li ih u školi dovoljno o stvarnome životu, hoće li izrasti u osobe pune ljubavi i razumijevanja za sve ljude ili pak u homofobe? Hoće li na ulici pogledati u afro-amerikanca i smijati mu se ili će ga prihvatiti kao i svaku drugu osobu? Hoće li se djeci cenzuriranjem knjiga pomoći pri odrastanju ili će ih to učiniti slijepima za stvarni svijet?

Kroz dnevnike, novine i portale vidimo potpuni preokret u svijetu koji pokreću upravo mladi. Mladi koji se obrazuju, koji putuju i koji prihvaćaju sve ljude onakvima kakvi jesu. Kroz društvene mreže se može vidjeti kako ocu generaciju tinejdžera obrazuju upravo knjige koje čitaju u slobodno vrijeme. Harry Potter, Percy Jackson, romani Jane Austen i mnoštvo drugih u kojima se mladi bore protiv tipičnih stereotipa i mržnja te nam pokazuju kako je lako pomjeriti granicu i izboriti se za sve i za bolji svijet.

Naravno, svatko ima pravo na svoje mišljenje, ali na radnome mjestu i drugim ljudima nametanje svoga mišljenja i zabrana njihovog je upravo cenzura. U redu je upozoriti na dijelove koje, ukoliko čitatelj sam ne želi, bi trebao preskočiti jer govore o nečemu što čitatelju smeta. Kako autor djela ima slobodu napisati što god želi na način na koji god želi, tako bi i čitatelj trebao imati pravo čitati što ga zanima.

Na kraju, hoće li korisniku pomoći preporuka knjižničara, ovisi o samome čitatelju. Ovisi o znanju koje posjeduje vezano uz temu, stavove koje je samostalno formirao ili pak iskustvo koje je dovelo do toga trenutka. Cenzuru se trudilo iskorijeniti stoljećima pa zašto onda cenzurirati sada kada su u svijetu pokreti koji vode do slobode volje i razmišljanja.

Literatura

1. Aščić, Ivana. Biblioteka Vjeverica. (diplomski rad, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, 2017)
2. Cvitković Đone, Nina. Cenzura knjiga za djecu i mlade kroz povijest. (završni rad, Odjel za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, 2016.)
3. Drakulić, Slavenka. Mramorna koža, Grafički zavod Hrvatske 1989.
4. Ferić, Zoran. Anđeo u ofsajdu, Zagreb: MD, 2001
5. Franković Načinović, Tihana. Zadaće i izazovi suvremene školske knjižnice. (Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2017.)
6. Hranjec, Stjepan. Suvremeni hod dječje hrvatske književnosti. (URL: <https://www.matica.hr/kolo/309/Suvremeni%20hod%20dje%C4%8Dje%20hrvatske%20knji%C5%BEevnosti/>) (Pristup: 09/22/2020)
7. Horvat, Aleksandra. Pravo na čitanje.
(URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Horvat1994.htm>) (Posljednji put gledano: 07/21/2020 23:23)
8. Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže.
(URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=11246>) (Pristup: 07/18/2020)
9. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta hrvatski jezik, ožujak 2018 (URL: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnoga%20predmeta%20Hrvatski%20jezik%20za%20osnovne%20skole%20i%20gimnazije%20u%20RH.pdf>) (Pristup: 09/22/2020)
10. Novak, Kristian. Črna mati zemla, Zagreb: Algoritam; Mostar: Algoritam Stanek, 2013.
11. Petrić, Tatijana. Knjiga i društvo, Zb. rad. Filoz. fak. Splitu, 8 (2015), 9, 191-192.
12. Radošević, Vesna. Povijest Vjeverice, Libri & Liberi, 5 (1): 95-116. Zagreb, 2016.
13. School Library Journal. Abortion in teen and young adult literature. (URL: <http://www.teenlibrariantoolbox.com/2020/09/abortion-in-teen-and-young-adult-literature/>) (Pristup: 09/22/2020)

14. Stipčević, Aleksandar. Tiskari kao cenzori u Hrvatskoj: 1945.-1990. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2005, vol. 48, n. 3-4, pp. 1-15.
15. Stipčević, Aleksandar. Kako izbjeći cenzora. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 1997.
16. Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata - Knjiga III. - Od početka Hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Zagreb: Školska knjiga, 2008.
17. Stipčević, Aleksandar. Sudbina knjige. Lokve: Naklada Benja, 2000.
18. Sinovčić-Perković, Jakov. Cenzura knjige u Hrvatskoj: 1918.-1990.(diplomski rad, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2014.)
19. Šesto Stipaničić, Silvija. Debela, Zagreb: Naklada Semafora, 2007.
20. Širac, Leona. Cenzura dječje književnosti i lektirnih naslova. (URL: file:///C:/Users/zrnic%2022/Desktop/Faks/Zavr%C5%A1ni%20rad/02_Sirac.pdf) (Pristup: 09/22/2020)
21. Udruga „U ime obitelji“. Primjedbe i prijedlozi na Nacrt prijedloga predmetnog kurikula Hrvatski jezik. (URL:https://www.scribd.com/doc/314469531/Marki%C4%87primjedbe#fullscreen&from_embed) (Pristup: 07/21/2020)
22. Udruga “U ime obitelji”. (URL: <https://uimeobitelji.net/o-nama/>) (Pristup: 09/08/2020)
23. Ugrešić, Dubravka. Forsiranje romana reke, Zagreb, August Cesarec, 1989.
24. Valput, Monika. Knjige koje sustavi nisu voljeli. (diplomski rad, Odjel za kroatologiju Sveučilišta u Zagrebu, 2017)

Prilog 1 Anketa

1. Molim odaberite Vaše sveučilište.
2. Koja ste godina studija?
3. Jeste li upoznati s pojmom cenzure?
4. Jeste li kada zbog cenzure morali odustati od čitanja djela?
5. Jeste li kroz svoje školovanje bili svjesni cenzure? Npr. izbor djela za lekturu
6. Mislite li da je cenzura opravdana (psovke, vrijeđanja, seksualne aktivnosti, lgbtq+)?
Zašto?
7. Smatrate li da u obrazovanju nedostaje više literature koja govori o taboo temama današnjice (rasizam, lgbtq+ zajednica)?
8. U nastavku je dio teksta iz djela *Anđeo u ofsajdu* hrvatskoga autora Zorana Ferića, djelo *Debela* Silvije Šesto, roman *Črna mati zemla* autora Kristiana Novaka, *Forsiranje romana reke* Dubravke Ugrešić te *Mramorna koža* spisateljice Slavenke Drakulić. Svako od navedenih primjera je navedeno u Primjedbe i prijedlozi na Nacrt prijedloga predmetnog kurikula Hrvatski jezik kojega je objavila udruga U ime obitelji. Molim pročitajte primjere te odgovorite na pitanja koja se nalaze ispod tekstova.

Anđeo u ofsajdu

Obrađivala me je prilično dugo rukama, a onda i ustima. Ležao sam na leđima i pustio je neka radi. Kad je zajašila bio sam već spreman. I počeli smo se gibati. Prvo polagano, a onda sve brže. Radila je dobro i podatno. Imala je jasnu računicu kao i većina kurvi: što bude uslužnija, to ću prije biti gotov. Tik pred sršavanje, sagnula se i počela mi grickati uho. Kad sam se istresao, čvrsto me stisnula nogama da joj ne pobjegnem...“ (str. 27)

„I više ne mogu otjerati sliku djevojčice prerezane motornom pilom. Djevojčica prerezana motornom pilom je u prvom redu neobično kratka. Ako je od rezanja prošlo neko vrijeme, izgleda kao da je plastična. Iz kičme još viri repić moždine, kao u pečena janjeta.“ (str. 168)

1. Pročitalo/la sam cijelu knjigu
DA/NE
2. Upoznat sam s opusom autorice
DA/NE
3. Ovaj tekst mi je prihvatljiv
DA/NE
4. Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati
DA/NE
5. Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri
DA/NE
6. Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole
DA/NE
7. Zabranio/la bih ovu knjigu za mlađe od 18 godina
DA/NE

Silvija Šesto-Debela

„Odbacila sam ruksak na hodnik, skinula cipele i onako bosa krenula prema polici s cugom. Starci nisu imali baš neki arsenal pića, a i ja sam po tom pitanju bila više nego izbirljiva. Svaki bih trenutak između misli o tome čime ću se naljoskati ispunila mislima i likom Zlatka koji me nije ni pozdravio ni pogledao. Bila sam očajna. Viski, šljivovica, votka, čokoladni liker. Čokoladni liker! Uzela sam čašu i ulila. U početku je bio kao da pijem čokoladu. Izvrstan osjećaj. Osobito onako na prazan želudac. Nakon treće čaše osjećala sam se lakše. Nakon pete odbacila sam čašu. Zašto da gubim vrijeme na pretakanje? Usula sam ostatak ravno iz boce u sebe.

–Stvarno hvata! nisam bila navikla na alkohol. Ono malo piva što bih ga u društvu popila nije se moglo uzeti u obzir pod bilo čiji ispijački staž. Kad sam ispila skoro cijeli čokoladni, onako već kroz plavičastu maglu zaključila sam kako ću sve to zaliti s nekoliko gutljaja votke...

(...)Poslije toga se više ničega ne sjećam. Osim buđenja. U onoj istoj prostoriji u kojoj sam nekad držala za ruku Sanju. Bila je tu, dakako, i cijev namijenjena ispumpavanju želuca.“

1. Pročitalo/la sam cijelu knjigu
DA/NE
2. Upoznat sam s opusom autorice
DA/NE
3. Ovaj tekst mi je prihvatljiv
DA/NE
4. Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati
DA/NE
5. Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri
DA/NE
6. Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole
DA/NE
7. Zabranio/la bih ovu knjigu za mlađe od 18 godina
DA/NE

Kristian Novak- Črna mati zemla

Milica je mogla odgledati cijelu tu scenu jer je već odlučila. Mladen je ušao po čokoladu i ona mu je stala na put, prvi puta je skupila svu hrabrost i glasno izgovorila:

–Ti misliš ka je to normalno? Bog ti jeba mater, prejk prokleti gnoj, ti misliš ka je to normalno?

Mladen joj se nasmijao u lice, protisnuo–kapa se hručeš–i izašao van.

–Jebejm ti mater, ne buš mi tij već blizo dojšo–rekla je, no on je više nije čuo. Nahranila je dijete, skuhala večeru i šutke gledala kako Mladen jede. Izgledao je kao da je malo umoran, samo je žvačući povremeno tepao djetetu u stolcu za hranjenje.

–Sam si čeka ka dojde dičkeršterinikomo ne bi mogo povedati kaj mu dejlaš–rekla je napokon.

–Kaj pa se tebi ftrgnulo–rekao je nezainteresirano.

–Pa pofukaj mene, jo isto nem nikome rekla–protisnula je kroz suze. On skoči s mjesta prevrnuvši tanjur, navine se nad nju i reče:

–Još jemput neka reči, f črno mater zemlo te zatučem.Me razmiš? Pitam te či me razmiš!(...)

1. Pročitalo/la sam cijelu knjigu
DA/NE
2. Upoznat sam s opusom autorice
DA/NE
3. Ovaj tekst mi je prihvatljiv
DA/NE
4. Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati
DA/NE
5. Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri
DA/NE
6. Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole
DA/NE
7. Zabranio/la bih ovu knjigu za mlađe od 18 godina
DA/NE

Dubravka Ugrešić: Forsiranje romana reke

„Maco... - šapnula je Vanda i zažmirila od užasa. Rukom je kliznula naniže i potražila Ministrovu palicu. Ondje ju je dočekaio umoran, mekan visuljak... Šteta. Vanda je voljela te stvari. Uzbuđivale su je bajkovite metamorfoze. Muška uda, koja su se od besmislenih, mesnatih vrećica pretvarala u glatke, sjajne, rumene palice.“

(str. 114/115)

1. Pročitalo/la sam cijelu knjigu
DA/NE
2. Upoznat sam s opusom autorice
DA/NE
3. Ovaj tekst mi je prihvatljiv
DA/NE
4. Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati
DA/NE
5. Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri
DA/NE
6. Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole

DA/NE

7. Zabranio/la bih ovu knjigu za mlade od 18 godina

DA/NE

Slavenka Drakulić: Mramorna koža

„Zagrizla sam. Zubi su probili kožu. Davno naslućeni okus njegova tijela: glatka toplina koju bih mogla gutati do besvijesti. On se savija prema natrag i ulazi u mene nagu, kao da se tako riješio neke nepoznate, nataložene boli. Pomislila sam da smo toga časa isto. Isto—ona i ja. Njegovo tijelo dodiruje nas obje iznutra dopirući duboko unutra, tamo gdje smo isto. Mora da je u hipu ugledala sve. Krevet. Njegovo golo tijelo iznad mene. Ruku koja pritiska moja usta i drugu koja čvrsto steže moje ruke iznad glave. Kako mi koljenom rastavlja noge, a zatim ritmički pokreće u teškoj, napetoj tišini ranog popodneva, u kojoj se više ne čuje čak ni škripanje kreveta ispod nas..“ (str. 114)

1. Pročitao/la sam cijelu knjigu

DA/NE

2. Upoznat sam s opusom autorice

DA/NE

3. Ovaj tekst mi je prihvatljiv

DA/NE

4. Ovaj tekst mi je bilo neugodno čitati

DA/NE

5. Ovo se ne bi trebalo nalaziti u školskoj lektiri

DA/NE

6. Ovo nije primjereno za učenike osnovne škole

DA/NE

7. Zabranio/la bih ovu knjigu za mlade od 18 godina

DA/NE

O cenzuri općenito

9. Dijelovi iz romana su navedeni kao primjeri zašto bi se djela trebala cenzurirati. Smatrate li da su u pravu ili biste Vi kao knjižničar/ka ipak dozvolili posuđivanje navedenih knjiga?
10. Ukoliko roditelj želi posuditi neku of navedenih knjiga za svoje dijete, biste li upozorili na sadržaj? Je li to, po Vama, zadaća knjižničara?
11. Smatrate li da školski knjižničari danas imaju veliku ulogu u osvješćivanju korisnika o cenzuriranim temama? Molim objasnite?
12. Mislite li da je cenzura ukoliko knjižničar NE ŽELI korisniku omogućiti građu? Zašto?
13. Prema Vašem mišljenju, mora li knjižničar zanemariti svoje osobno stajalište vezano uz temu ili ga pak treba izraziti?

Prilog 2

6. Mislite li da je cenzura opravdana (psovke, vrijeđanja, seksualne aktivnosti, lgbtq+)?
Zašto?

DA:

1. „Da, jer trebaju biti neke granice“ (ispitanik 1)
2. „Smatram da je, zato jer način na koji je sadržaj prezentiran nije prilagođen za sva godišta“ (ispitanik 8)
3. „Da, iako dosta zavisi o gledištu i dobi čitatelja.“ (ispitanik 10)
4. „Da i to je dio života“ (ispitanik 14)
5. „Da!“ (ispitanik 15)
6. „Da“ (ispitanik 17, ispitanik 35, ispitanik 42, ispitanik 45, ispitanik 54)
7. „Opravdana je, jer se djeca u svom odrastanju ne bi smjela susretati sa psovkama, vrijeđanjem i seksualnim aktivnostima.“ (ispitanik 18)
8. „Opravdana je, jer psovke i vrijeđanja nisu primjerena za djecu“ (ispitanik 19)
9. „Da, zbog dobnih granica“ (ispitanik 20)
10. „Jer je ružno“ (ispitanik 21)
11. „Da, jer se ponekad ljepše dočara doživljaj. Znam, ironično“ (ispitanik 23)
12. „Možda da jer su djela uvjerljivija, poistovjećuju se sa stvarnim svijetom“ (ispitanik 27)
13. „Kako bi se ružne samim tim i nepotrebne riječi izbjegle.“ (ispitanik 28)

14. „da, zato što se Crkva ne bi smjela vrijeđati“ (ispitanik 37)
15. „U određenoj dobi je opravdana, npr. dijete od 7-15 godina ne bi smjelo čitati određene naslove u kojima se spominju seksualne aktivnosti, ali bi ga svakako trebalo o tome podučiti na druge načine.“ (ispitanik 47)
16. „Opravdana je jer su djeci nižih uzrasta laku dostupni svi sadržaji bez obzira jesu li ili nisu primjereni njihovoj dobi.“ (ispitanik 49)
17. „Da, jer se mora znati što je primjereno, a što nije.“ (ispitanik 51)
18. „Da, jer ako je riječ o lektiri, često djelo može biti previše traumatično“ (ispitanik 53)
19. „Opravdana je jer se koristi i u stvarnim životima.“ (ispitanik 55)

NE:

1. „Ne, autor bi trebao im potpunu slobodu prilikom slobode izražavanja. Cenzurom se sprječava njegova kreativnost i izražavanje vlastitih stavova.“ (ispitanik 2)
2. „Nije opravdana, zato jer cenzura djecu uči da neke stvari ne postoje ili da nisu normalne. Umjesto cenzuriranja, djeci bi "problematične" teme trebalo prikazati na način adekvatan njihovoj dobi i zrelosti.“ (ispitanik 3)
3. „Nikada.“ (ispitanik 5)
4. „Ne, smatram da se literaturu s osjetljivijim sadržajem treba pravilno obilježiti, a ne cenzurirati.“ (ispitanik 6)
5. „Cenzura nije opravdana, zbog toga što su režimi koji su poticali cenzuru mahom bili diktatorski i opstajali su na račun cenzure. Tek nakon "decenzuriranja" određenih sadržaja (primjeri A. Solženjicina ili K. Štajnera) događaju se promjene - njihova književna djela nagrizla su sustav do te mjere da se sam urušio par godina poslije (SSSR). Konkretno za djecu - ona će se prije ili kasnije susresti sa svim tim navedenim stavkama cenzure, a nekih će biti i sami protagonisti, tako da bi njih čim ranije trebalo suočiti sa svim tim stavkama...“ (ispitanik 12)
6. „Ne smatram da je opravdana.“ (ispitanik 13)
7. „Ne. Djela (književna, filmska...) kao takva su produkt autora. Ako društvo djelo cenzurira, nastoji od njega napraviti nešto što nije. Cenzura narušava samo djelo.“ (ispitanik 22)
8. „Ne, zato jer nije primjereno“ (ispitanik 24)
9. „Ne, bajke ne postoje u stvarnom životu, nauči živjeti od malena stvarni život.“ (ispitanik 25)
10. „Ne“ (ispitanik 29, ispitanik 32)

11. „Češće nije opravdana.“ (ispitanik 30)
12. „Sve ono što postoji u svijetu podobno je da bude izraženo u knjigama. Štoviše, riječi likova nisu nužno i riječi autora“ (ispitanik 33)
13. „Smatram da cenzuri nije mjesto u autorskoj slobodi.“ (ispitanik 34)
14. „Nije, činjenice treba predstavljati onakvima kakve jesu a ne ih uljepšavati kako se ne bi "narušio" javni moral. Činjenice trebaju biti transparentne kako bi čitatelj kritički mogao donijeti nekakve zaključke i stavove o pročitanoj“ (ispitanik 36)
15. „Nije opravdana, dokle god se iznose razni stavovi, a nikoga se time ne ugrožava, smatram da je to okej, makar stavovi bili kontroverzni.“ (ispitanik 38)
16. „Ne, djeca i mladi svakako se susreću sa stvarima koje se u lektirama cenzuriraju, možda bi na bolji način pristupili određenim pojmovima kada bi više pročitali o istima.“ (ispitanik 39)
17. „Ne, zato što time što cenzuriramo djela zakidamo djecu o znanju da neke stvari postoje/su normalne i time stavljamo djecu sklonijom indoktrinaciji. Zabranjujemo razvitak njihovog subjektivnog misljenja te ih mičemo od objektivne istine“ (ispitanik 41)
18. „Nije opravdano pisac može upotrijebiti sočan jezik jer to djelu daje strast i uzbudljivost...“ (ispitanik 43)
19. „U smislu prikazivanja postojanja LGBTQ+ zajednice nije opravdano te mislim da su knjige dobar način da se mlade upozna s različitim seksualnim orijentacijama.“ (ispitanik 44)
20. „Ne. Osoba koja čita, pa makar i dijete, u velikoj većini slučajeva zna što piše.“ (ispitanik 46)
21. „Ne. Svako bira sam što čita i konzumira od medijskih sadržaja. Naravno, djeci se trebaju poneke stvari cenzurirati kao što su filmovi puni golotinje i nasilja, ali osobi iznad 16. godina nije potrebno cenzurirati išta jer je pojedinac u tim godinama već upoznat s takvim sadržajima.“ (ispitanik 48)
22. „Trebaju prikazati svijet onakav kakav je bez zaobilaženja istine“ (ispitanik 56)
23. „Cenzura nije opravdana jer se svakodnevno susrećemo sa stvarima koje se pokušavaju cenzurirati (npr. psovke), tako da se zapravo ne može izbjeći ono što se želi izbjeći“ (ispitanik 57)

PONEKAD:

1. „Ponekad, ovisi za koga je djelo namijenjeno“ (ispitanik 4)

2. „Ovisi o tome koja je tema jer navedene teme su jako različite. Smatram da ove teme ne bi trebale biti taboo teme te da će se djeca s njima susresti kad tad. Sad pitanje je koji je najbolji način da se o njima priča. Npr smatram da se o seksualnim aktivnostima ne bi trebalo pisati u knjigama koje su namijenjene djeci jer ih se treba na pravi način podučiti o odgovornom i zdravom seksualnom ponašanju, a mislim da se to ne može postići opisivanjem seksualnih odnosa u lektirama i sl. Psovke mislim da ne bi trebale biti taboo jer se s njima susreću svaki dan, dok o lgbtq+ temama mislim da bi se trebalo pisati više jer se treba djecu od malena učiti prihvaćanju različitih ljudi. Iako su ovo moja stajališta, ne bih dopustila da me spriječe u posudbi ovakve građe korisniku.“ (ispitanik 7)
3. „Mislim da cenzura ima različite stupnjeve, te bi neke primjerice od gore navedenih pojmova trebali biti cenzurirani, a neki ne.“ (ispitanik 9)
4. „Ponekad, jer drže se pravila zemlje“ (ispitanik 16)
5. „Mislim da su neke "vrste" cenzure opravdane iz razloga što su taboo tema, a ne bi trebale biti jer smatram da, ako bi se više znalo i pričalo o nekim temama koje su krivi put, da bi i bilo manje osoba koje bi išle na taj krivi put jer bi bile upoznate s tim. Ukratko: većina ih se upušta u nešto što ni ne zna šta je samo iz razloga što je to "u modi".“ (ispitanik 26)
6. „Ponekad da, zbog određenih psovki i vulgarnih opisa seksualnih napada i slično.“ (ispitanik 31)
7. „Mislim da jeste u jednom dijelu jer ipak treba biti primjeren što se tiče utjecaja na mlade populacije ali isto tako mislim da se današnja cenzura na gluposti fokusira“ (ispitanik 40)

9. Dijelovi iz romana su navedeni kao primjeri zašto bi se djela trebala cenzurirati. Smatrate li da su u pravu ili biste Vi kao knjižničar/ka ipak dozvolili posuđivanje navedenih knjiga?

DA:

1. „Dozvolio bih posuđivanje.“ (ispitanik 3)
2. „Cenzura je apsolutno neprihvatljiva u bilo kojem slučaju. Od Mein Kampfa do komunističkog manifesta ... od Biblije do 50 Shades of Grey ili LaVeyeve biblije - sve mora biti dostupno ljudima“ (ispitanik 5)

3. „Posuđivanje bih dozvolila jer smatram da je važno djecu i mladež obrazovati o zdravim odnosima, kako sa ljudima tako i sa hranom i pićem te o konsenzualnim spolnim odnosima, koje se ne smije idealizirati ili romantizirati“ (ispitanik 6)
4. „Posao knjižničara je da udovolji zahtjevima korisnika, tako da bih dopustila posuđivanje navedenih knjiga.“ (ispitanik 7)
5. „Budući da knjižničar u pružanju informacija treba biti nepristran, dakle ne zauzimati strane, dopustila bi posudbu knjiga.“ (ispitanik 10)
6. „Kao knjižničar bih apsolutno dozvolio izdavanje ovih knjiga, bez obzira što se ne slažem sa stavovima autora.“ (ispitanik 12)
7. „Imalo bi moje dopuštenje“ (ispitanik 20)
8. „Dozvolio bih“ (ispitanik 21, ispitanik 23, ispitanik 54)
9. „Dozvolio bih posudbu“ (ispitanik 22)
10. „Treba dozvoliti“ (ispitanik 32)
11. „Nema ničega krivog u vezi ovih knjiga, izuzevši nekompetencije autora koje su najveći prijestup u čitavoj ovoj problematici.“ (ispitanik 33)
12. „Dozvolila bih posuđivanje jer djeca vrlo rano počinju ispitivati svoju seksualnost i možda bi se tako riješila nekih nepoznanica.“ (ispitanik 38)
13. „Dozvolila bih posuđivanje“ (ispitanik 39)
14. „Dozvolio bih iako se bave odredjenim taboo temama“ (ispitanik 41)
15. „Dozvolio“ (ispitanik 43)
16. „Da, dozvolila bih posuđivanje tih knjiga“ (ispitanik 44)
17. „Dozvolio bih posuđivati, ali nikako ne bih uvrstio u lektiru za osnovnu školu.“ (ispitanik 46)
18. „Kao knjižničarka bi svakako dozvolila posuđivanje ovakvih djela, pogotovo iz razloga što određeni dijelovi navedenih naslova ne čine cijelu knjigu. Bez obzira na to što su u nekim dijelovima vulgarne ili po nečemu neprimjerene, također na dobar način predstavljaju našu šaroliku književnost i ne bi smjele biti nešto zabranjeno jer se "nekome" to ne sviđa.“ (ispitanik 47)
19. „Dozvolila bih jer djeca se suočavaju s puno gorim sadržajima na internetu i televiziji, tako da ovo čak nije toliko grozno što se sve prikazuje na tv-u i netu.“ (ispitanik 48)
20. „Dozvolila bih posuđivanje“ (ispitanik 52)
21. „Dozvolio bi posuđivanje, ali ovo nema smisla kao lektira“ (ispitanik 56)
22. „Dozvolila bih“ (ispitanik 57)

NE:

1. „Ne bih!“ (ispitanik 15, ispitanik 27)
2. „Ne bih dozvolila.“ (ispitanik 19)
3. „Da, u pravu su.“ (ispitanik 28)
4. „Ne“ (ispitanik 29)
5. „Ne bih dopustio, pitao bih za dob osobe koja posuđuje“ (ispitanik 36)
6. „Ne, to je promocija seljačkog ponašanja“ (ispitanik 37)
7. „U pravu su“ (ispitanik 42, ispitanik 45, ispitanik 51)
8. „Smatram da su u pravu“ (ispitanik 53)

DA, UZ DOBNO OGRANIČENJE

1. „Ovisi o dobi, velika je razlika između učenika osnovne i srednje škole.“ (ispitanik 4)
2. „Dozvolila bi posuđivanje ovih knjiga, korisnicima 16+ godina“ (ispitanik 8)
3. „Dozvolio bih posuđivanje knjiga, ali i uveo dobnu granicu za posudbu.“ (ispitanik 9)
4. „Ja ne bi dopustila posuđivanje ovih knjiga mlađima od 18.“ (ispitanik 13)
5. „Za djecu i mlade sigurno ne pošto postoji dosta drugog tipa sadržaja. Iako je danas za mlade odrediti koji je to sadržaj.“ (ispitanik 16)
6. „Ako su korisnici iznad 18 godina, da.“ (ispitanik 17)
7. „Smatram da su u pravu, no ja kao knjižničarka bih dozvolila posuđivanje ovih knjiga, ali osobama starijim od 18 godina.“ (ispitanik 18)
8. „Ovi dijelovi su nešto što se događa svaki dan i ne treba biti cenzurirano. Da, treba imati neko dobno ograničenje, ali ne vidim razlog zbog kojeg jedan/jedna šesnaestogodišnjak/šesnaestogodišnjakinja ne bi mogli čitati ovakva djela.“ (ispitanik 25)
9. „Dozvolila bih posuđivanje knjiga ali iznad određene dobre granice, npr iznad 18/19 godina“ (ispitanik 26)
10. „Dozvolila bih posuđivanje, ali odraslim osobama. Ta djela se ne trebaju nalaziti u školskoj lektiri iz razloga što postoje kvalitetnija djela i klasici. Navedeni dijelovi iz romana nisu mi neugodni, ali bi djeci bili.“ (ispitanik 30)
11. „S obzirom da je većina tih cenzuriranih dijelova zapravo samo seksualni akt mislim da bi bilo u redu da srednja škola obrađuje ovakve knjige jer su ionako današnja djeca izložena svemu živom na internetu, a osnovnoj školi ne bi ovakve knjige dozvolila“ (ispitanik 40)

DA/komentari ispitanika

1. „Neka djela da“ (ispitanik 1)
2. „Dozvolila bih posuđivanje određenih djela, međutim ona koja potiču na nasilnu narav i opisuju spolne činove, ne bih uvodila u školske programe. Smatram da ima kud i kamo boljih i kvalitetnijih tekstova iz kojih se da naučiti nešto.“ (ispitanik 2)
3. Primarna građa koju školske knjižnice imaju nisu ovakve tematike. To su uglavnom klasična djela koja moraju čitati za lektiru. Dodatna građa koja više služi kao razbibriga je manje zastupljena i ona treba biti utemeljena na željama korisnika. Mlade treba naučiti što je groteskno, a što ne i kada to nauče, neće biti potrebe za ikakvom cenzurom.“ (ispitanik 11)
4. „To je vrlo teško pitanje jer mi kao knjižničari moramo korisniku pružiti ono što ga zanima.“ (ispitanik 34)
5. „Ta daleko“ (ispitanik 35)
6. „Dozvolila bih posuđivanje ovisno u situaciji.“ (ispitanik 49)
7. „Neki od ovih djela nisu primjerena za OŠ.“ (ispitanik 55)

10. Ukoliko roditelj želi posuditi neku od navedenih knjiga za svoje dijete, biste li upozorili na sadržaj? Je li to, po Vama, zadaća knjižničara?

OSTALO:

1. „Upozorio bi, ali ne bi nikog tjerao na ništa već čisto da znaju. Ovo nije knjiznicarski posao, već prijateljska napomena“ (ispitanik 5)
2. „Da, upozorila bih ga na rječnik koji se koristi u knjizi, ali ne bih iznosila svoje mišljenje o istome.“ (ispitanik 7)
3. „Ako roditelj napomene da je za dijete onda je naša zadaća upozoriti roditelja na primjerenost sadržaja“ (ispitanik 16)
4. „Ne, Mislim da to nije zadaća knjižničara osim u slučaju ako kupac traži mišljenje odnosno savjet knjižničara“ (ispitanik 26)
5. „Da, Upozorila bih, ali ako roditelj i dalje želi knjigu, slobodno neka ju posudi.“ (ispitanik 30)
6. „Da, zašto je problem upozoriti na sadržaj?“ (ispitanik 37)
7. „Napomenula bih da svakako prvo pročitaju o čemu se radi u knjizi kako bi bili spremni na moguća pitanja od strane djece.“ (ispitanik 39)

8. „Zavisi, pitala bih prvo koliko je djetetu godina pa zatim odlučila“ (ispitanik 40)
9. „Hoću li upozoriti roditelje ili ne ovisi o dobi djeteta i razlog iz kojeg tu knjigu posuđuju. Ako se primjerice radi o djetetu od 14-15 godina pa nadalje i nije stiglo posuditi knjigu pa umjesto njega to radi roditelj, ne bih ništa rekla. Ako je u pitanju mlađe dijete koje je samo izabralo neku od tih knjiga pred roditeljem i on me pita za mišljenje tek bih onda iskreno rekla o čemu se u knjizi radi te bi bilo na njima da odluče žele li ju ili ne.“ (ispitanik 47)

11. Smatrate li da školski knjižničari danas imaju veliku ulogu u osvješćivanju korisnika o cenzuriranim temama? Molim objasnite?

DA

1. „Pa smatram da, da, ali po mom iskustvu (barem u osnovnoj) nije bilo knjiga koje su tražile takva upozorenja.“ (ispitanik 4)
2. „Da i trebali bi jer ljude nije briga o slobodi govora i pisane riječi što je tužno i zabrinjavajuće“ (ispitanik 5)
3. „Smatram da bi trebali imati, pogotovo u preporučivanju relevantne i točne literature, budući da se na internetu pronalazi svašta, a nije sve što pronađemo na internetu istina.“ (ispitanik 6)
4. „Smatram da ima, i to može napraviti putem opisa knjiga na web stranicama knjižnica“ (ispitanik 8)
5. „Imaju, budući da neka lektirna djela sadrže neprimjeren sadržaj.“ (ispitanik 10)
6. „Trebali bi imati jer mladi ne znaju apsolutno ništa o tim temama i potrebno ih je naučiti kako kritički promišljati.“ (ispitanik 11)
7. „Trebali bi imati, ali dosta njih svoj posao obavlja rutinski - tako da nažalost u trenutnoj konstelaciji snaga - nemaju.“ (ispitanik 12)
8. „Da, knjižničari bi trebali upozoriti na ovakva djela, iako su lektira ili literarura jer može na svakakve načine utjecati na čitatelja.“ (ispitanik 13)
9. „Da“ (ispitanik 14, ispitanik 15, ispitanik 17, ispitanik 29, ispitanik 42, ispitanik 45, ispitanik 54)
10. „Da, jer oni najviše znaju kakav tip građe je za njih primjeren“ (ispitanik 16)
11. „Smatram da imaju veliku ulogu. Njihov zadatak je upozoriti korisnika na sadržaj knjige te na cenzurirana teme.“ (ispitanik 18)
12. „Imaju veliku ulogu“ (ispitanik 19)
13. „Da, oni su tu da prilagode gradu korisniku“ (ispitanik 20)

14. „Da, obzirom da su direktno povezani sa školom.“ (ispitanik 22)
15. „Vrlo. Knjižničar može preporučiti dobra djela kao i upozoriti na sadržaj. Na čitatelju je da odluči.“ (ispitanik 23)
16. „Smatran da imaju veliku ulogu za maloljetne osobe a za punoljetne samo ako oni traže misljenje i savjet“ (ispitanik 26)
17. „Da jer mogu upozoriti na sadržaj koji nije primjeren za mlađi uzrast“ (ispitanik 27)
18. „Naravno, važno je naglasiti cenzure, educirati korisnike (posebice djecu i mlade) o temama koje više nisu toliko “taboo” u našem društvu, stoga smatram kako je to vrlo važno kao zadaća knjižničara - osvijestiti zajednicu/korisnike o promjenama u društvu i s književnog gledišta, te naglašavati važnost prihvaćanja promjena.“ (ispitanik 31)
19. „Školski knjižnicari bi trebali imati značajnu ulogu u osvješćivanju“ (ispitanik 32)
20. „Poznavanje materije i preporuka prema sadržaju nisu ništa više relevantni nego ikada prije.“ (ispitanik 33)
21. „Smatram da im je oduvijek to bila zadaća“ (ispitanik 34)
22. „Da, prilikom napominjanja o sadržaju knjiga itd.“ (ispitanik 38)
23. „S obzirom da rade s djecom koja ću ionako pod utjecajem svega i svačega naravno da imaju.Trebali bi upozoriti s obzirom na dob korisnika.“ (ispitanik 40)
24. „Imaju no ne obavljaju je“ (ispitanik 41)
25. „Da, smatram ih edukatorima jednako kao i učitelje.“ (ispitanik 44)
26. „Da. Mogu uvjeriti ili razuvjeriti roditelja što posuđuje za svoje dijete.“ (ispitanik 46)
27. „Nemaju nešto posebno veliku ulogu, ali nekakva uloga postoji. Knjižnice same odabiru koje će naslove promovirati, koje će istaknuti kao dobro čitalačko štivo te tako mogu među tim štivom istaknuti i knjige o temama koje neki smatraju da treba cenzurirati.“ (ispitanik 47)
28. „Školski bi trebali djeci davati poučne knjige koje govore o temeljnim ljudskim vrijednostima, no isto tako upoznavati ih sa lošijom stranom života. Potreban je balans takvih sadržaja.“ (ispitanik 48)
29. „Imaju. Osobe su od kojih djeca imaju priliku dobiti informacije o djelu iz prve ruke.“ (ispitanik 49)
30. „Da, jer im je posao vezan uz to.“ (ispitanik 51)
31. „Da, zato što je to njihov posao“ (ispitanik 53)
32. „Da, jer se i iz raznih knjiga uči o međuljudskim odnosima, određene knjige mogu pomoći u shvaćanju nekih pogleda na život koji nisu bliski čitatelju“ (ispitanik 57)

NE:

1. „Nemaju toliko koliko bi trebali imati“ (ispitanik 1)
2. „Mislim da nemaju, djeca odrastaju uz Internet i puno toga saznaju u ranoj dobi.“ (ispitanik 4)
3. „Smatram da nemaju, jer nisu u toliko doticaju s učenicima.“ (ispitanik 9)
4. „Ja mislim da nemaju skoro nikakvu ulogu u osvješćivanju korisnika o cenzuriranim temama.“ (ispitanik 28)
5. „Ne smatram“ (ispitanik 36)
6. „Školski knjižničari su uglavnom uhljebi, tako da ne“ (ispitanik 37)
7. „Ne“ (ispitanik 52)
8. „Ne, jer do sad me knjižničari nisu obavještavali o cenzurama u knjigama.“ (ispitanik 55)
9. „Knjižničari su u mojim iskustvima totalno beskorisni... jedino što mi nađu knjigu na polici.“ (ispitanik 56)

KOMENTARI:

1. „Mislim kako bih knjižničar mogao upozoriti korisnika na sadržaj djela, no kako mu ga ne bi smio uskratiti.“ (ispitanik 2)
2. „Nisam sigurna.“ (ispitanik 7, ispitanik 39,)
3. „Nema tabu tema“ (ispitanik 21)
4. „Ne mora knjižničar biti roditelj, ali ukoliko je upoznat sa radnjom djela i smatra da je osoba premlada za isto, upozorenje je dovoljno. Ipak svi mi čitamo što želimo.“ (ispitanik 25)
5. „Ne znam.“ (ispitanik 30)
6. „Ne treba braniti“ (ispitanik 43)

12. Mislite li da je cenzura ukoliko knjižničar NE ŽELI korisniku omogućiti građu?

Zašto?

1. „Da zato što knjižničar mora biti objektivan“ (ispitanik 1)
2. „Da, smatram da to nije knjižničarov posao.“ (ispitanik 2)
3. „Jest, jer knjižničar uskraćuje određenu informaciju i čini je nedostupnom korisniku.“ (ispitanik 3)
4. „Da. Svako mora imati pristup svemu prateći IFLA standarde“ (ispitanik 5)

5. „Smatram da jest, jer knjižničara, kao osoba koja nekome pruža uslugu, nema pravo tu uslugu uskratiti zbog osobnih stavova.“ (ispitanik 6)
6. „Naravno da je cenzura zbog toga što dopušta da su mu njegova stajališta i mišljenja o određenoj građi važnija od toga ispuni upit korisnika što mu je posao.“ (ispitanik 7)
7. „Smatram da je. Jer svi imaju slobodu čitati što žele, i na knjižničaru je da pita razlog podizanja građe, i ako je tema tako reći osjetljiva, može predložiti drugu literaturu“ (ispitanik 8)
8. „Mislim da knjižničar ne bi trebao uskraćivati bilo kakvu građu korisniku.“ (ispitanik 9)
9. „Na neki način jest jer se ne poziva na pravilo slobode pružanja informacija.“ (ispitanik 10)
10. „To je primjer provođenja cenzure jer suptilno onemogućuje korisniku sa čita što želi.“ (ispitanik 11)
11. „Da! Ukoliko je nešto narodno javno dobro korisniku apsolutno ne smije biti uskraćeno“ (ispitanik 12)
12. „Zabrana nije posao knjižničara, ako je knjiga u knjižnici onda se smije posuditi, smatram da cenzura nije zabrana.“ (ispitanik 13)
13. „Mislim da knjižničar ne bi smio ne omogućiti korisniku određenu građu, osim ako je osoba mlađa od 18 godina.“ (ispitanik 18)
14. „Da, korisnik ima pravo na građu osim ako je to određeno pravilnikom.“ (ispitanik 20)
15. „Da jer na taj način knjižničar nameće svoje viđenje djela.“ (ispitanik 22)
16. „Da, ukoliko ne stoji obavještenje za to dijelo, ili neko dobno ograničenje.“ (ispitanik 25)
17. „Jest jer na neki način onemogućuje korisniku pristup građi“ (ispitanik 27)
18. „Da“ (ispitanik 29, ispitanik 32, ispitanik 36, ispitanik 43)
19. „To je možda jedna vrsta cenzure.“ (ispitanik 30)
20. „U nekim slučajevima da, kao knjižničari odgovorni smo informirati korisnika o nekakvom eksplicitnom sadržaju/uznemiravajućoj tematici ALI ne bismo trebali ograničavati pristup građi (bilo koje vrste) osim ako zaista ne uočimo kod korisnika alarmantno ponašanje i držanje tijela. Ovisi o situaciji, no generalno cenzura bi bila odbiti pristup građi bilo kojemu korisniku.“ (ispitanik 31)
21. „Da. Čovječanstvo je svjedočilo u više navrata sistemima koji su cenzurirali građu i niti jedan od njih nije prislan u pamćenju.“ (ispitanik 33)

22. „Da. Jer zabranjuje da djelo doprije do korisnika i samim time ograničava djelovanje autora i slobodu korisnika.“ (ispitanik 34)
23. „Nisam upoznat sa sadašnjim zakonima, ali bih pretpostavio/la da bi to bila cenzura“ (ispitanik 37)
24. „Na neki način da, ako se radi upravo o takvim knjigama“ (ispitanik 39)
25. „Da. Ako netko želi knjigu pročitati i traži je vjerojatno je upoznat sa sadržajem“ (ispitanik 40)
26. „Da zato što time ograničava čitatelja“ (ispitanik 41)
27. „Da, knjižničar ne bi trebao imati ovlast da dopusti posuđivanje knjige, on može upozoriti na sadržaj, ali odgovornost na kraju pada na samog učenika i njegovog roditelja koji to posuđuje“ (ispitanik 44)
28. „Da. Ali opravdana cenzura. Zato što onemogućuje "korištenje" sadržaja na neki način.“ (ispitanik 46)
29. „To je svakako cenzura jer je knjižničar tu kao posrednik između knjige i čitatelja i bez obzira na svoje mišljenje o nekoj od tema, on je svejedno dužan tu knjigu dati korisniku. Može ga upozoriti na sadržaj, ali nikako nema pravo braniti čitatelju ono na što ima pravo.“ (ispitanik 47)
30. „Da, sprječava rast osobe u nekom mentalnom i socijalnom smislu“ (ispitanik 57)

NE:

1. „Ne“ (ispitanik 14, ispitanik 17, ispitanik 19, ispitanik 21, ispitanik 35, ispitanik 42, ispitanik 45)
2. „Ne. Ima pravo na posudbu“ (ispitanik 15)
3. „Ne, samo u slučaju da se određeni dijelovi cenzuriraju“ (ispitanik 16)
4. „Ne, to mi više sličići na oduzimanje slobodnog odabira građe.“ (ispitanik 23)
5. „Mislim da to nije cenzura, knjižničar eventualno može opomenuti korisnika.“ (ispitanik 28)
6. „Ne, knjižničar bi trebao posuditi sve što se zahtijeva od njega, to mu je posao.“ (ispitanik 38)
7. „Ne, ako je dostupno za posudbu nije. To je pitanje osobnog stava knjižničara.“ (ispitanik 48)
8. „Ne mislim.“ (ispitanik 49, ispitanik 50, ispitanik 56)
9. „Ne, ako cemo tako previse tog bi bila cenzura“ (ispitanik 51)

NISAM SIGURAN/A:

1. „Opet, ovisi o razlogu. Nije isto ako dijete u osnovnoj školi želi pročitati 50 nijasni sive i ako u nekoj knjizi ima par psovki.“ (ispitanik 4)
2. „Sve ovisno o dobnoj skupini“ (ispitanik 26)
3. „Ne znam“ (ispitanik 53, ispitanik 55)

13. Prema Vašem mišljenju, mora li knjižničar zanemariti svoje osobno stajalište vezano uz temu ili ga pak treba izraziti?

OSTALO:

1. „Knjižničar ga može izraziti, ali mora paziti koje će riječi odabrati prema time i ne napadati korisnika. Također želim dodati, pošto dalje nema pitanja kako su mi pitanja "knjiga nije primjerena za lekturu" i slična bila zbunjena. Jer odgovori mogu biti "da, nisu primjerena?" I "Ne, nisu primjerena?"“ (ispitanik 8)
2. „Svaki knjižničar ima pravo izraziti svoje osobno stajalište, ali uskraćivanje pristupa informacijama u načelu je krivi potez.“ (ispitanik 33)
3. „Za grada“ (ispitanik 35)
4. „Nije mi jasno pitanje, kada je knjižničar ili bilo koji trgovac smio komentirati ili komentirao nečiju kupnju? Nikad nisam doživio“ (ispitanik 37)
5. „Knjižničar bi trebao izraziti svoje stajalište, može, a i ne mora ga izraziti. ako smatra da je to potrebno“ (ispitanik 38)
6. „Mislim da smije izraziti svoje stajalište, ali treba pokušat biti što više objektivan“ (ispitanik 39)
7. „Oboje, zavisnosti od okolnosti“ (ispitanik 40)
8. „Ovisno o čemu je riječ.“ (ispitanik 46)
9. „Knjižničar bi trebao izraziti svoje stajalište, Izraziti, ali je na drugoj osobi hoće li to stajalište prihvatiti“ (ispitanik 53)
10. „Knjižničar mora zanemariti svoje osobno stajalište, Dobro je da je knjižničar upućen i da zna objasniti djelo, ali nije na njemu da brani ikome da čita što želi.“ (ispitanik 56)

Censorship in children and young adults' literature: student's point of view

Summary

This bachelor thesis analyses the points of view of students towards censorship of literary works for children and young adults. The research includes the works included into the mandatory and optional reading lists of elementary and high school curriculum. Afore mentioned literature was, in the past, marked as 'problematic' or was entirely removed from the required reading list. The notion of censorship with a special emphasis towards the one of Croatian educational system will be defined. Efforts will be made, with the guidance of the sources available, to determine which titles are in question. Every title will be displayed with the highlighted reason for censorship. In the research part of the thesis, a questionnaire will be conducted with the task of ascertaining whether or not the examinees are familiar with the works, whether or not they have read them and what they think of it. Questions also ask participants about the 'problematic' parts and an overall impression about censorship of literature for children and young adults. Last part of this research deals with students' thoughts about the role of the school librarians in the implementation of censorship in the workplace, i.e. libraries. Participants of the study are students of information sciences at the Universities of Zadar, Zagreb, Osijek and Mostar. Since not all participants read all chosen titles from this study, original 'problematic' parts were included in the questionnaire. That enabled participants who are not familiar with the works to participate in the study. The Croatian authors mentioned in this study are: Silvija Šesto Stipančić, Zoran Ferić, Dubravka Ugrešić, Slavenka Drakulić and Kristijan Novak. The aim of the research is to get an insight to the points of view of students of information sciences towards the censorship of literary works. These students were chosen because most of them, after they finish their education, are expected to work in libraries.

Key words: literary works, literature for children and young adults, censorship, Croatia